

APOCA

Butlletí Català d'Informació Notarial

Editorial

POBLET, OCTUBRE DE 1962

Els dies 12, 13 i 14 d'octubre de 1962 es van celebrar a Poblet, organitzades pel Col·legi Notarial de Catalunya (en aquell temps es deia Col·legi Notarial de Barcelona), que llavors presidia Ramon Faus i Esteve, unes jornades notariales que van ser justament batejades amb el nom de "Jornades Notariales de Poblet".

Amb motiu d'aquelles jornades, que tenien com a pretext la commemoració del centenari de la Llei del notariat, el Col·legi de Barcelona va editar un llibret en el qual es va recollir el programa d'actes i les diverses intervencions que es van succeir al llarg de la seva celebració.

La lectura del programa fa palès el caràcter auster i i mesurat dels seus organitzadors: els assistents es van allotjar a l'Hotel Capella, annex al Monestir de Poblet i com a activitats per als familiars i acompanyats, es va organitzar una excursió a Tarragona, una visita col·lectiva al Monestir -acompanyats pel Reverend Pare Prior, Dom Robert M. Saladrigues-, una excursió a Prades, una Salve cantada per la comunitat de pares cistercencs i una Missa conventual. Com a cloenda, es va celebrar un dinar a l'Hostal dels Reis d'Aragó (Arc de Barà). No cal dir que els organitzadors eren catòlics i catalans practicants.

Hí va haver dos col·loquis, que tingueren lloc en una dependència del Monestir: del primer - "Compañerismo notarial"- va ser ponent el notari de Valls i registrador de la propietat excedent, Joan de Molina i Juyol, i del segon -"Examen de conciencia a los 100 años de la Ley"- el notari Ramon Faus i Esteve, degà del Col·legi de Barcelona. Al llibret editat pel Col·legi s'inclouen aquestes dues ponències, així com una breu introducció a les Jornades i un article

ÍNDEX

1 EDITORIAL

Poblet, Octubre 1962.

3 BREUS

*Carta de Núria Sales.
Dret Notarial Català.*

*Una compareixença
no del tot reeixida.*

*La plaça Roca Sastre
de Barcelona.*

*Protocols per
relligar.*

Una auca notarial.

Eleccions.

*Àpoca a l'acadèmia i
a la Universitat.*

COL·LABORACIONS

10 *El cens emfitèutic
sense pensió. La
prescripció extintiva
dels censos i la
seva usucapció
alliberatòria, Ferran
Badosa i Coll*

26 *Examen de
conciència als 100
anys de la Llei (Notes
a una ponència de
Ramon Faus), E.C.*

32 *Un document
singular.*

35 *La recollita, una
institució de l'antic
Dret públic català,
Ignasi Casanovas
Pernanyer.*

41 NO TARIAS

*Consultori del
Doctor Escrivà*

*Un poema de
Felicitat Escrivà.*

del notari de Barcelona, Josep Maria Farré i Moregó, sobre ètica professional, que recollia la conferència que aquest notari havia pronunciat el 7 de setembre de 1959, durant una setmana notarial celebrada a Santander.

A la introducció del citat llibret es destaca que les jornades es van centrar principalment en els aspectes morals de l'exercici de la professió notarial, que l'assistència va ser nombrosa i que "a pesar de la época poco favorable y del lugar apartado en que se celebraron, puede decirse que estuvo representado todo el Notariado español, debiéndose poner de relieve la presencia del Presidente de la Junta de Decanos, Don Eduardo López Palop". Sembla que López Palop va ponderar el fet que, durant les jornades no es va parlar de drets i reivindicacions notariales, sinó de deures i obligacions de cadascú dels notaris presents.

Les conclusions de les Jornades van ser recollides per testimoni en un acta notarial, també reproduïda al llibret commemoratiu, autoritzada pel llavors Notari de Santa Coloma de Queralt, Agustí Maria Altés Salafranca, el qual actuà com a substitut de la notaria de l'Espluga de Francolí. En aquesta acta es descriu la sessió de clàusura de les Jornades, que va tenir lloc a la sala Abat Copons del Monestir, presidida pel Prior de la Comunitat i pels notaris i degans López Palop i Faus Esteve. Durant la sessió de clausura, el notari Àngel Martínez Sarrion va proposar el nomenament d'una comissió encarregada de donar continuïtat a aquelles Jornades. Aquesta comissió va quedar integrada per Juan Vallet de Goytisolo, notari de Madrid, Ramon Fraguas Massip, notari de Valencia, Calixto Doval Amarelle, notari de Sant Sebastià, Lluís Figa Faura, notari de Barcelona, i Joan de Molina Juyol, notari de Valls.

Amb el temps, les Jornades de Poblet, inicialment organitzades pel Col·legi Notarial de Catalunya, en passar a ser controlades per la Junta de degans amb seu a Madrid i a celebrar-se en diferents indrets de l'Estat, amb més pompa de la que segurament convenia, perderen el caràcter íntim i acollidor que caracteritzà els seus inicis i deixaren de convocar-se. Molts anys després, durant la darrera dècada del segle passat, la Fundació ÀPOCA va organitzar fins a tres jornades notariales que intentaren recuperar l'esperit de Poblet. Alguns opinen que van estar a punt d'aconseguir-ho.

Carta de Núria Sales

A la redacció d'ÀPOCA va arribar, a mitjans de l'estiu passat, una singular carta de la historiadora Núria Sales, una de les nostres més estimades lectores. En aquesta carta la filla del novel·lista Joan Sales fa un vibrant i benevolent elogi de la nostra publicació, un elogi que ens serveix d'esperó per continuar aquesta aventura literària. Un cop obtingut el vist-i-plau de l'autora de la lletra, en reproduïm alguns paràgrafs, la lectura dels quals ens compensa a bastament de totes les cartes notarials que no hem rebut ni potser rebrem mai:

"(...) Molt agraïda també pel nº d'estiu 2012 d'ÀPOCA. Justament hi pensava, aquestes setmanes de desastres financers i "horror hipotecari", en el combat d'Àpoca des del seu naixement contra la perversió hipotecària de certs despatxos notarials, que els valgué a vostres ser expedientats... Molt m'ha agradat l'editorial d'aquest número, amb l'evocació del discurs d'Arrese el 1957, "volem

un país de propietaris, no de proletaris" i el seu comentari, "es tractaria d'aconseguir que la propietat actüf com un control social, convertint els esperits insubordinats en individus disciplinats, en vides hipotecades".

Era aquesta la finalitat del somni de "caseta i hortet" per tothom (?) de Francesc Macià?. Espero que no. No poc deu haver influït en la multiplicació hispànica del deute, la gent que comprava vivendes a terminis-hipoteques de 30 o 40 anys i el preu delirant -també usurari- dels lloguers. (...) L'article sobre la denegació d'inscriure al Registre de la Propietat la vigència d'un cens, m'ha recordat el

meu pare que, cada vegada que guanyava un premi literari -o que simplement, hi guanyava en lloc de perdre-hi amb algun dels llibres que publicava-, cuitava a comprar una parcel·la més, al voltant del nucli inicial de casa del Coll amb les seves dues figueres, comprada en tornar de Mèxic en 1948 i cobrar la seva legítima de cavaler de Can Sales de Vallclara. Mai era la plena propietat que podia comprar, sinó, en certs casos, el domini directe i, en altres casos, el domini útil... Un bon embolic, que no li desagradava intentar anar normalitzant”.

Núria Sales acaba la seva carta dient-nos que ha rigut de bon cor, com de costum, amb el consultori

del doctor Escrivà, “encara que alguna de les consultes, com ara la del notari refugiat en un monestir del postpirineu, són més per plorar que per riure”. Traslladarem aquest gentil comentari a l'inefable doctor Escrivà.

Dret notarial català

Els diferents llibres i temaris de Dret Notarial que s'han publicat durant els darrers anys -el d'Àvila Navarro, el de Gomá Salcedo, per exemple, per no parlar dels més antics de Giménez Arnau i Sanahuja- recullen, com probablement no podia ser d'altra manera, els temes de Dret Notarial que integren l'actual programa d'oposicions a notaries. Mentre no existeixi una llei notarial catalana o, en el seu cas, europea, la norma aplicable per als notaris de tot l'Estat espanyol és la legislació notarial

vigent (Llei de 1862, i Reglament de 1944, amb les seves successives modificacions). Tanmateix els notarialistes esmentats, en el moment d'il·lustrar amb exemples concrets els diferents temes del programa, es limiten a citar el Codi civil espanyol, i guarden un espès silenci sobre el Codi civil català, la citació del qual, en molts supòsits, podria ser tant adient com la del primer. Així, per exemple, quan es parla de successió intestada, se cita únicament el Codi civil espanyol, etc.

Amb el convenciment que aquest silenci no obeeix en absolut a una voluntat d'ignorar la legislació civil catalana (ni la de les altres comunitats espanyoles que tenen un dret civil propi), i amb el propòsit, que tots hauríem de compartir, de contribuir a fomentar el coneixement de les diverses institucions de dret privat existents a l'Estat, convidem els autors citats per tal que, en futures edicions dels seus treballs sobre Dret Notarial, vulguin equilibrar les referències al dret positiu espanyol amb altres de relatives al dret

català i, en el seu cas, al dret civil propi d'altres pobles de l'Estat espanyol, de manera que els opositors a notaries puguin contrastar amb exemples extrets de diferents legislacions civils espanyoles, l'aplicació del vigent dret notarial.

Una compareixença no del tot reeixida

Al llibre "Comparece España" de Garcia de Cortazar i Martin de la Guardia, que ha estat distribuït entre tots els notaris de l'Estat, es contenen algunes afirmacions respecte a Catalunya i els seus notaris que, en honor de la veritat, convidaria com a mínim matissar. Per exemple, els autors, parlant del període de la guerra civil, diuen que "en el caso de Cataluña fueron asesinados numerosos notarios y gracias a otros, como Leopoldo Rodés y Raimundo Noguera (prácticamente los dos únicos que sobrevivieron en la ciudad) pudieron conservarse el edificio y el archivo del Colegio

Notarial de Barcelona, a pesar de los sucesivos intentos de quemarlos".

En primer lloc, cal recordar que no van ser tan nombrosos els notaris assassinats durant la guerra. Al quidem edítar per la Fundació ÀPOCA "Els notaris morts a la rreraguardia de Catalunya" se citen els notaris que van morir en terres catalanes durant aquell període; dotze en total. Cal tenir en compte que dos d'ells -Leopold Rodés i i el notari jubilat Joan Camavan morir l'any 1938 com a conseqüència d'uns bombardejos de l'aviació italiana sobre Barcelona, mentre que un altre, el notari que servia la notaria de Ponts, Pere Corbella, va morir a mans dels seus companys de fuga, mentre intentava creuar la frontera pirinenca.

Leopold Rodés morí el dia 17 de març de 1938 i, per tant, és evident que, al menys a partir d'aquesta data, no va poder defensar, juntament amb Noguera ("prácticamente, diuen els autors de "Comparece España", los dos únicos que sobrevivieron en la ciudad"), l'edifici i els llibres del Col·legi dels

sucessius intents de cremar-los. En qualsevol cas, no és cert que Rodés (durant els mesos que va viure) i Noguera fossin els únics notaris que sobrevissqueren a Barcelona durant la guerra civil; una lectura acenta de l'anuari de la Direcció General de l'any 1937 ens demostra que en almenys 45 notaries de la ciutat Barcelona s'hi va generar, durant aquell any i els següents de la guerra, algun tipus de documentació notarial, especialment testaments, poders i actes. Així, a la notaria de Raimon Noguera es van autoritzar, durant l'any 1937, 52 testaments, 55 poders i gairebé 840 actes (essencialment de protest de lletrés), mentre que a la notaria de Leopold Rodés només es van autoritzar 15 testaments, 20 poders i 9 actes. Pòiser un dels notaris més actius durant aquell any va ser Ramon Faus, que autoritzà 160 testaments, 235 poders i 926 actes, la majoria de les quals de protest de lletrés, seguit per Eladi Crehuet Partas (119 testaments, 73 poders i 769 actes).

A més dels ja citats, és bo recordar el nom

d'alguns dels notaris barcelonins d'aquells anys que es mantingueren en actiu, tot i que fos mínimament, noms que segurament resultaran evocadors per a molts dels nostres lectors: Juan José Burgos Bosch, Tomàs Caminal, Francesc Espriu, Gabriel Faura Marquet, Josep Faus Condomines, Albert Gabarró, Josep Loperena, Joaquim Mas, Joan O'Callahan, Antoni Par i Frederic Trias de Bes, entre d'altres.

Finalment els autors del llibre esmentat parlen, d'una manera genèrica, d'uns successius intents de cremar l'edifici i l'arxiu del Col·legi durant la guerra civil, però no citen cap testimoni, ni cap document, públic o privat, que avalí la seva afirmació. No sembla que aquesta sigui una bona metodologia historiogràfica, ni que la

compareixença, dins de l'àmbit notarial català, dels autors citats hagi estat, per tant, especialment reeixida.

La Plaça Roca Sastre de Barcelona

El passat dissabte 21 de juliol, l'Alcalde Barcelona, senyor Xavier Trias, va inaugurar solemnement la plaça Ramon Maria Roca Sastre, situada en la confluència de l'avinguda Diagonal amb el carrer Martí i Franqués, molt a prop de la Facultat de Dret de la UB i dels jardins de Pedralbes. Un lloc perfectament adient per a un jurista i notari que va ser mestre de moltes generacions d'estudiants de dret civil i hipotecari. El professor Pintó, en la

seva intervenció durant l'acte, després de dir que per Don Ramon Maria Roca Sastre ell estava disposat a tot, fins i tot a fer un discurs breu, tal com ho exigia el protocol, va destacar que el mestre Roca afirmava que els juristes no creen el Dret, sinó que el descobreixen. Naturalment, per descobrir el Dret s'ha de ser un bon observador i dedicar-hi hores. S'ha de ser més o menys Roca Sastre.

Roca Sastre no és el primer notari que té un carrer o plaça a Barcelona. Al número d'Època corresponent a la primavera de 1997 es va publicar un article titulat "Notaris i carrers de Barcelona", on es destacava que a la nostra ciutat hi ha, com a mínim, tretze carrers, places o passatges que porten el nom d'un notari: Adrià Margarit, Bernat Bransi, Bernat Metge, Bruniquer, Can Segalar, Demestre, Fontrodona, Joaquim Costa, Martra, Maspons i Llabrés, Secretari Coloma, Vilana i Volart. No obstant, la plaça Roca Sastre és la primera que l'Ajuntament de Barcelona dedica a un notari en aquest segle

XXI. Als notaris d'aquest Col·legi ens convindria que aquesta dedicació notarial no fos l'última.

Elvira Roca Sastre, la filla poetessa de Don Ramon, després de fer paleses les múltiples aficions del seu pare ("Disfrutava amb la pintura, la música, la literatura, el cinema, el teatre, la gastronomia, els viatges, les tertúlies...El mateix havia fet les seves tentines amb la pintura, escrit poemes o tocat Schubert a quatre mans al piano amb la mare"), va recitar, per cloure l'acte, uns versos curts, delicats i musicals, dues vegades bons: "Hi ha una nova plaça que porta el nom/ del meu pare./ Té forma de mitja lluna i uns banes on seure/ sota l'ombra dels pensaments".

Protocols per relligar

La crisi econòmica que no cessa no solament està aprimant els despatxos i els protocols notarials, sinó que també està servint com a pretext

per a incomplir amb determinades obligacions reglamentàries, com ara la de relligar els protocols anualment (articles 274 i següents del vigent Reglament notarial).

Fonts properes a algunes empreses enquadernadores ens fan saber que hi ha diverses notaries al Principat que, d'un temps ençà, han deixat de complir amb l'obligació imposada pel citat article del vigent Reglament

Notarial, esperant potser que arribin uns temps millors que els permetin normalitzar la situació. Aquest incompliment no tindria més importància si no fos perquè l'experiència demostra que intentar conservar sense relligar els documents notarials durant un temps llarg n'incrementa el perill de la possible pèrdua, amb el consegüent perjudici per als clients interessats. És cert que actualment el

protocol informàtic pot minimitzar aquests riscos, però mentre no sigui suprimida l'obligació legal de conservar els documents notariais ordenats per toms i convenientment foliats i indexats, l'obligació existeix i els notaris o, en el seu defecte, el Col·legi Notarial corresponent, han de donar-li compliment.

Una auca notarial

Ha arribat a les nostres mans una auca notarial que va circular per les notaries del país l'any 1985. Està il·lustrada amb dibuixos en blanc i negre d'alguns personatges de Walt Disney, concretament l'oncle "Gilito" (el parent milionari i garrepa de Donald) i alguns dels "cacos" que l'acompanyaven en les seves aventures. L'auca, l'autor de la qual sembla ser algun empleat de notaries que roman en l'anonimat, reflecteix la imatge, no sempre fidel, que una part dels nostres empleats tenien de determinades notaries del país. Tot i que la

versificació és notòriament millorable, potser val la pena recordar alguns dels rodolins de l'auca, que es titulava "L'auca del notariat: passat, present i futur" i que ha estat extractada i adaptada per Felicitat Escrivà:

"Els notaris d'abans molt bé funcionaven,/ la gent dels pobles els apre-ciaven.

La democràcia per fi va arribar/ i als notaris va atabalar.

L'ordinador a les nota-ries entrà/ i als amos el xip canvià.

-«I si alguns n'acomiadéssim/ i als altres el sou rebaixéssim?»

Tals pensaments els rondaren/ i sovint els apli-caren.

Ja plenes les butxaques tenien/ però altres coses els refotien.

-«Amb influències tra-ficarem/ i la Mutualitat ens carregarem».

«Els empleats a la S.S. aniran/ signant fons de pensions acabaran».

Els pobres pas-sius s'infartaren/ quan de la seva misèria s'assabentaren.

Les notaries no funcio-naven/ totes es funcionari-tzaven.

¡A l'atur tots s'apuntaven/només les ETT treballaven!";

Han passat més de vint-i-cinc anys d'ençà que aquesta auca, en la seva versió original, es va distribuir entre alguns despatxos notariais catalans. Els seus versos, malgrat la seva deficient mètrica i el seu escàs ritme, que Felicitat Escrivà no ha millorat gaire, tenen un caràcter premonitori que encara avui -sobretot avui- ens inquieta.

Eleccions

Aquest passat mes de novembre hauran coincidit a Catalunya les eleccions al Parlament català, en les quals els ciutadans hem triat els representants polítics que han de conduir Catalunya cap a un nou model de convivència dins Europa, i les eleccions del Col·legi Notarial, en les quals els notaris hem triat uns candidats que, segons afirmen, volen salvar el Notariat de les conseqüències d'una crisi immobiliària i financera

que, malauradament, cap representant del notariat no va saber preveure en l'època de vaques grasses.

Crida l'atenció l'escàs —per no dir nul— interès que els notaris candidats van prestar a les eleccions al Parlament de Catalunya: cap dels programes electorals que han arribat als despatxos notariaus fa menció d'una possible llei catalana que reguli determinades especialitats de la nostra professió, i que posi ordre en el tema aranzelari vigent. Tot apunta que sobre aquest punt hi ha hagut un pacte de silenci, com si s'hagués volgut evitar que alguns companys vinguts d'altres terres poguessin molestar-se amb uns temes que per als candidats a presidir el Col·legi de Notaris de Catalunya haurien de ser considerats vitals.

No és estrany, per tant, que els programes electorals dels partits polítics catalans que es presentaren a les eleccions al Parlament prestessin tan poca atenció a la presumpta crisi del notariat. Potser perquè entenen

que la crisi notarial, comparada amb altres que s'estan vivint al país, té una importància molt relativa; és purament una crisi de decreixement o d'aprimament, que fins i tot té una vessant positiva: ha contribuït a humanitzar algunes notaries.

Època a l'acadèmia i a la universitat

Gràcies a la generositat del notari i president de l'Acadèmia de la Llengua Basca (Euskaltzaindia), el bon amic d'Àpoca Andrés Urrutia, el nostre butlletí, des de fa un temps, es pot llegir a la pàgina web de l'Acadèmia basca

(forulege@forulege.com). Els lectors que tinguin interès a consultar algun número d'aquesta revista, tenen ja un lloc segur on adreçar-se i, de passada, també podran consultar, amb profit, la legislació i els comentaris doctrinals que s'hi publiquen.

D'altra banda, ens consta que, en virtut de les gestions realitzades per un altre lector incansable d'aquesta revista, el professor d'Història del Dret Sebastià Solé, els diferents números d'ÀPOCA (que, en la seva primera època, va començar a publicar-se l'any 1995) es poden consultar a la base de dades de dialnet: (<http://dialnet.unirioja.es/servlet/revista?codigo=16298>)

El cens emfitèutic sense pensió. La prescripció extintiva dels censos i la seva substitució per la usucapció alliberatòria

Introducció

Els dos primers temes s'han tractat en la Resolució de la Direcció General de Dret i Entitats Jurídiques de 5-X-2011. A part, el segon s'ha plantejat arran del seu silenci en l'art. 565-11 del Llibre Cinquè del CCCat (L 5/2006, de 10 de maig). El tercer resulta de la combinació en el CCCat del silenci de l'art. 565-11 amb l'admissió de la usucapció constitutiva del cens (arts. 565-3c, - 13.3).

A) La qüestió del cens emfitèutic sense pensió és la seva subsistència malgrat la pluralitat de normes catalanes que exigeixen la pensió com a element definitori del cens. A partir del seu reconeixement, limitat, en els arts. 2,2; 11,2 i 44 L 31-XII-1945 "sobre inscripció, divisió y redención de censos en Cataluña" (LC 1945), el cens sense pensió s'ha mantingut gràcies a la DT 3ª de la L 6/1990, de 16-III de Censos (LC 1990), reblada per la DT 13ª del Llibre Cinquè del CCCat.

B) La qüestió de la prescripció extintiva del cens emfitèutic és doble. La primera és el motiu de la seva aplicabilitat, extraordinària com a causa

extintiva, a un dret real. La prescripció, anomenada extintiva, s'aplica a les pretensions o reclamacions (art.121-1 "extingeix les pretensions relatives a drets",-9) amb efectes no extintius dels drets sinó creadors d'una excepció al·legable i renunciabile (arts. 121 -4,-8,-10). El motiu rau,com es veurà , en el fonament econòmic del cens que és l'obligació, inexigible, d'un capital que genera rendiments periòdics que són les pensions. És un fonament que recolza en el Cod 7-39-7.6 , que es troba a l'art. 1970, 3 CC i que d'ell, passa a l'art. 299, 6è CDCC. La segona qüestió és perquè en el cens no opera la causa extintiva, pròpia dels drets reals possessoris i quasipossessoris, que és la usucapció alliberatòria , admesa tradicionalment per a les servituds (Cod 11-62(61)-14.2) ,de manera que ha calgut una norma "ad hoc" per excloure-la (art.566-2.4).

Les raons de no utilitzar la usucapció alliberatòria són que el cens emfitèutic no és un dret possessori sinó quasipossessori (vgr. art. 316,3 CDCC) i que, en el Dret Català modern, la usucapció s'ha reservat als drets possessoris sobre un bé (art. 342 CDCC). En els drets reals

quasipossessoris només s'ha admès per a les servituds perquè el seu contingut es projecta sobre la finca (art. 343 CDCC), circumstància que no es dona en el cens. En ell la quasipossessió de 30 anys és l'exercici d'un crèdit i per això es rebaixa a un títol del dret, equivalent als documentals, en seu de capbreuació (art. 316,3 CDCC "equivalent al títol"). Serà la LC 1990 la que admetrà la usucapció adquisitiva del cens però duplicant-la amb la subsistència d'aquest peculiar títol, que s'eleva a constituït del dret (els dos en l'art. 2b), però alhora mantindrà la prescripció extintiva del dret (art. 10.2d). El Llibre Cinquè completa l'evolució. Elimina el títol constituït per equivalència, reconeixent que la usucapció és l'únic títol adquisitiu derivat de la quasipossessió del cens (arts. 565-3c -13.4 i DT 15^a), però suprimeix la prescripció extintiva del dret (art. 565-11). El dubte de què significa aquesta eliminació té dues respostes: o hi ha una llacuna legal (palesada per la DT 15^a) o la prescripció extintiva del dret ha esdevingut supèrflua un cop que, amb la usucapció adquisitiva general, també s'admet la "usucapio libertatis" del censatari.

I.- El cens emfiteùtic sense pensió.

Entra en el Dret Català modern amb la L 31-XII-1945 "sobre inscripció, divisió y redenció de censos en Catalunya" que parla dels "censos sin pensión".

1.1.- Els censos sense pensió en la L 31-XII-1945.

Els censos sense pensió es refereixen als emfiteùtics. Els censos sense pensió podien ser-ho "ab initio" ⁽¹⁾ o com a resultat de la seva redempció, mantenint el dret al lluïme ⁽²⁾.

La LC 1945 admet la inscripció dels censos sense pensió (explícitament en els arts. 2,2; 11,2 i implícitament en l'art. 44). Els considera estrictament, ja que reconeix la pensió simbòlica com a veritable pensió tot i què no dinerària (arts. 6e i 16,3).

El cens sense pensió es contempla com una reialla jurídica. El motiu és que l'art. 1629 CC exigeix la pensió com a requisit de la vàlida constitució contractual de l'emfiteusi. Això fa que l'art. 2.1 de la LC 1945 en barri la inscripció al Registre, en exigir entre els requisits d'inscripció dels censos el

1) Manuel DURAN BAS: *Memòria de las Instituciones del Derecho Civil de Cataluña*. Barcelona, 1883, pág. 125.

2) Una pràctica rebutjada per Guillermo M^o DE BROCA, *Historia del Derecho de Cataluña especialmente del civil*, II. Edit. Barcelona, 1987, pág. 167 (8) i descrita per Ramón M^o ROCA SASTRE: *Derecho Hipotecario*. III. Barcelona, 1968, pág. 600 i Nota 1.

de "que expresará su...pensión". Per la seva banda, l'Exposició de Motius de la LC 1945 diu que el cens sense pensió existeix "de facto" però no "de jure" (parg. 8) i que és una "situació anòmala" (parg. 15). Aquestes expressions es varen interpretar com a declaratòries de la inexistència o la nul·litat jurídica d'aquests censos ³⁾.

Tanmateix, en favor de l'existència jurídica dels censos sense pensió, hi ha el fet que l'exigència de l'art. 1629 CC és per als censos contractuals i no exclou que se'n puguin constituir per altres títols com el llegat, i així ho varen admetre els Projectes d'Apèndix de 1930 (art. 140.2º) i de 1931 (art. 113,2º), o la usucapió. També hi ha el fet que l'art. 2.2 LC 1945 mantingui, per als anteriors a ella, la inscripció en el Registre de la Propietat que és un reconeixement d'existència (art. 2.1º LH; art. 7 RH). D'això se'n conclou que, en promulgar-se la LC 1945, el cens sense pensió era una institució consuetudinària que la seva DF 1ª només suprimia "ad futurum", impedit-ne la creació de nous ("Quedan derogados todos los privilegios, leyes, costumbres, prácticas, fueros, ordenanzas y preceptos en cuanto se opongan a la presente Ley"). Sigui la seva constitució per qualsevol títol, tot i que l'exigència general de pensió estigui en una norma registral (art. 2.1). Sigui la seva superveniència posterior per la redempció aïllada de la pensió, mantenint els drets patrimonials, ja que ho prohibeix l'art. 22 que és una

norma material ("La redención debe comprender necesariamente la pensión y los demás derechos inherentes al censo, incluso los llamados dominicales").

L'art. 2.2 LC 1945 admet la inscripció d'alguns censos sense pensió⁴⁾. Ho considera una excepció a la regla general de pensió de l'art. 2,1 i així ho expressa ("Sin embargo, podrán practicarse posteriores inscripciones de censos sin pensión inscritos con anterioridad a esta Ley; pero en ningún caso procederá la inscripción de censos sin pensión que sólo estuvieran, con anterioridad a la misma, meramente mencionados"). Per tant, la inscripció dels censos sense pensió es limita a la continuació de l'històric registral anterior a la vigència de la LC 1945 (que és el de la seva publicació al BOE, el 4-I-1946). Amb això es tanca el Registre a les noves inscripcions dels censos sense pensió creats i no inscrits abans de la LC 1945. L'exclusió de la publicitat registral és especialment perjudicial per aquests censos perquè, tot i subsistents materialment, freturen de la publicitat quasipossessòria del pagament/cobrament de les pensions.

El cens sense pensió s'utilitza, fora de l'art. 2,2, com una sanció civil per l'incompliment de la càrrega de dividir els censos. L'art. 11,2 la imposa a l'omissió d'una finca en la divisió total d'un cens sobre varies finques ("...determinará que el censo que sobre ella recae se considere sin pensión, mientras algún censatario no exija la rebaja proporcional de los ya divididos").

3) A.SOLER (I BORRELL): "Algunos aspectos de la Ley de 31 de diciembre de 1945, sobre inscripción, división y redención de censos", a RDP 1946, pàgs. 428-430; Raimundo NOGUERA: "Exegesis parcial sobre la Ley de Censos" a La Notaria 1947-04 (abril), pàg. 120.

4) Criticat per NOGUERA, ob.cit. pàgs. 128 ss., que n'explica la gènesi i el presenta com un róssec de les Comptadurries d'Hipoteques.

El tercer testimoniatge del cens sense pensió és a l'art. 44 fin: "Los censos enfiteúticos inscritos en el Registro de la Propiedad no prescribirán en perjuicio del censalista si éste durante los últimos treinta años, hubiere solicitado y obtenido alguna inscripción relativa a su derecho, aunque fuere solamente a los efectos de acreditar su deseo de interrumpir su prescripción". Aquesta inscripció interruptiva "ad hoc" és l'únic mitjà del seu exercici d'accés al Registre per iniciativa del titular del cens sense pensió; perquè l'exercici dels drets dominicals com la fadiga o el lluïsmo, depenen de la iniciativa del censatari/ senyor útil. L'examino en parlar de la prescripció (en el II.4.1).

La LC 1945 serà vigent fins al dia 16-IV-1990, en què vigeix la LC 1990, que la deroga (DF 1ª).

I.2.- La DT 3ª de la L 6/1990, de 16-III, sobre Censos.

La DF 1ª de la LC 1990 entra en vigor (amb la resta de la Llei) el dia 16-IV-1990 i deroga la LC 1945, amb les seves modificacions ulteriors. Tanmateix la LC 1990 inclou els censos sense pensió en les DDTT 1ª a 3ª sota l'expressió "Tots els censos de qualsevol classe que siguin" que, a més, siguin "inscrits" en el Registre (els de la DT 1ª no sempre, vid. l'Ap 2 b), se sobreentén que en el moment de la vigència de la LC 1990. Els censos sense pensió no són contemplats en la DT 4ª, ja que parla dels "constituïts sota l'empara de la legislació anterior".

La DT 3ª.1 imposa als titulars dels censos inscrits la càrrega d'acreditar-ne la vigència en el termini de cinc anys comptats des de la vigència de la LC

1990. L'acreditació del cens es limita a la sol·licitud del titular (amb el contingut indicat en la DT 3ª.2) que és "ad hoc" com la de l'art. 44 LC 1945. Però amb la diferència que la sanció del incompliment de la càrrega ja no és la prescriptibilitat del cens sinó la seva extinció material "ipso jure" el 16-IV-1995, deixant-ne la cancel·lació a la iniciativa del censatari deutor (DT 3ª.3). Aquesta diversitat entre l'extinció i la cancel·lació correspon a l'art. 79 LH: "Podrá pedirse y deberá ordenarse, en su caso, la cancelación total.... 2º Cuando se extinga también por completo el derecho...". La DT 3ª.3 no indica el procediment de cancel·lació, de manera que la remissió a la "legislació hipotecària" inclou el procediment d'alliberament de càrregues (art. 210 LH).

La conclusió és que la DT 3ª.3 no pretén que s'acrediti la "vigència" material del dret que, atès que no s'ha de provar, és la que ja resulta de la presumpció d'exactitud del Registre (art. 38 LH). El que pretén veritablement és que el titular del cens faci un acte d'exercici del dret consistent, al menys, en la sol·licitud de la nota marginal d'acreditació, semblant a la inscripció "ad hoc" de l'art. 44 LC 1945 i, com ella, un acte que pot realitzar el censalista per iniciativa pròpia. Per això també és l'únic mitjà que té el titular del cens sense pensió. És un acte quasipossessori segons l'art. 3b de la L 1990. Per tant, aquesta sol·licitud pot ser substituïda, en els titulars dels altres censos, per la constància registral, dintre dels 5 anys, de qualsevol exercici del cens, inclosa l'anotació de la demanda (art. 42.2º LH).

La DT 3ª.3 compensa la intensitat de la sanció amb la suficiència de la sol·licitud que ja no cal reiterar com si

requeria, almenys cada 30 anys, la de l'art. 44 LC 1945. Els censos inscrits, inclosos els sense pensió, un cop constin registralment acreditats, gaudeixen indefinidament de la presumpció d'exactitud de l'art. 38 LH.

1.3.- La DT 13^a.1 del Llibre Cinquè CCCat L 5/2006 de 10-III.

La DT 13^a no regula, com s'escau a una DT, la situació jurídica existent abans de la vigència del propi Llibre Cinquè (1-VII-2006, segons la DF) sinó que regula els censos de "vigència no acreditada" abans del 16-IV-1990, que és la data de l'entrada en vigor de la LC 1990. La DT 13.1^a es refereix a les DDTT 1^a (divisió del cens) i 3^a (acreditació de la seva vigència) de la LC 1990, de les quals rebla l'eficàcia extintiva (Preàmb. III, par.8 fin). Però, en realitat, la DT 13^a.1, segons el seu text ("no en van acreditar la vigència"), es limita a la DT 3^a de la LC. 1990.

La DT 13^a.1 es refereix a tots els censos ("siguin de la classe que siguin") i, per tant, abasta els censos sense pensió. El fet que parli de censos "constituïts abans del 16-IV-1990", sense afegir que siguin inscrits, és degut al fet que els censos de la DT 1^a LC 1990 poden no ser-ho; però els de la DT 3^a LC 1990, els no acreditats de vigència, han de ser els "inscrits" abans del 16-IV-1990.

La DT 13^a.1 té l'aparença d'una reproducció, en el Llibre Cinquè, de les DDTT 1^a i 3^a LC 1990, ja que parla en present ("s'extingeixen i es poden cancel·lar"). Però en realitat la DT 13^a.1 és una norma transitòria d'una altra norma transitòria, la DT 3^a LC 1990, ja que en prorroga l'aplicabilitat (vid. Preàmb. III, par. 18 fin), malgrat

la derogació de la LC 1990 (per la DD del Llibre Cinquè). Una redacció més correcta hauria estat distingint els temps verbals. La frase "no en van acreditar la vigència", en passat, és correcta però la "s'extingeixen", en present, és incorrecta ja que les extincions es varen produir "ipso jure" el 16-IV-1995 (DT 3^a.1.3 L 1990). La frase "es poden cancel·lar", en present, també és correcta perquè la cancel·lació depèn de la petició del propietari gravat.

La DT 13^a.1 no imposa, doncs, una nova càrrega d'acreditació de la vigència dels censos. La seva veritable funció és excloure de la cancel·lació el procediment d'alliberament de càrregues i la seva possibilitat de contradicció

II.- L'aplicació de la prescripció extintiva dels drets de crèdit al dret real de cens. La usucapió alliberatòria.

L'extensió de la prescripció extintiva dels drets de crèdit al dret real de cens és una situació recent i procedeix del Dret Espanyol. Abans del CC per la Jurisprudència del TS. Després és el resultat de la interpretació que es va fer a Catalunya de l'art. 1970,3 CC, que aplica als censos la regla general de la prescriptibilitat dels deutes de capital que generen interessos o pensions (art. 1970,1). El Dret Català modern va convertir l'art.1970,3 CC, que és una norma de prescripció de les obligacions, no extintiva sinó creadora d'una excepció, en una causa extintiva del dret real de cens. Per la seva banda, la possibilitat de la usucapió alliberatòria dels censos apareix arran de la LC 1960 que admet la usucapió com a títol adquisitiu (art.3b). En el Llibre Cinquè

el silenci sobre la prescripció extintiva (art.565-11) es pot interpretar com un reconeixement implícit de l'aplicació extintiva de la usucapció o usucapció alliberatòria.

II.1.- La doctrina catalana moderna prèvia a la influència de l'art. 1970.3 CC. La interversió del concepte possessorí.

Se centrava en la manca de pagament de les pensions. Tanmateix l'impagament no produïa per si sol la prescripció del cens sinó que requeria "una especie de interversió en la posesió"⁵⁾ negant el dret del censalista, simultàniament com a creditor i com a titular del dret real. Per tant, la prescripció de l'obligació periòdica inherent al cens requeria la negació del propi cens i actuava com una usucapció alliberatòria que l'extingia.

S'ha de recordar que la prescripció dels censos ve determinada per la seva concepció com a rendiments o interessos periòdics d'un deute de capital inexigible. El Dret Romà no és unívoc sobre la prescripció dels censos per impagament de les pensions. La tesi més admesa és la imprescriptibilitat absoluta de les obligacions de capital que generaven interessos periòdics, que eren els únics prescriptibles. Recolza en el Cod. 7-39-7.6: "In his etiam promissionibus vel legatis vel

aliis obligationibus quae datationem per singulos annos vel menses aut aliquod singulare tempus continent, tempora memoratarum praescriptionum (de 30 o 40 anys) non ab exordio talis obligationis (de capital), sed ab initio cuiusque anni vel mensis vel alterius singularis temporis computari manifestum est". El Cod. 7-39-7.6 estén la imprescriptibilitat del capital a les emfiteusis: "Nulla scilicet danda licentia ei, qui iure emphyteutico rem aliquam per quadraginta vel quoscumque alios annos detinuerit dicendi ex transacto tempore dominium sibi in iisdem rebus quaesitum esse, quum in eodem statu semper manere datas iure emphyteutico res oporteat". Per la seva banda, la prescriptibilitat per acte de negació de l'obligació de capital té el suport de Cod 11-62(61)-14.2 (que admet la imposició i l'alliberament de cànons sobre finques per la possessió, respectivament gravada o lliure, durant 40 anys), i seria anàloga a una usucapció alliberatòria.

II.2.- La introducció de prescriptibilitat del deute per la influència del Dret Espanyol.

La prescriptibilitat del dret de cens en el Dret Català modern procedeix del Dret Espanyol. Té dues vies: abans del CC és la jurisprudència del TS, després és l'art. 1970 CC.

5) Félix Me FALGUERA, "Compendio de la prescripció catalana", dins Vicente GIBERT, *Teórica del arte de Notaria*. Barcelona, 1875, pp. 376 i ss. També Félix Me FALGUERA, "Conferencias de Derecho Catalán dadas en el Ateneo Barcelonés en 1870 y 1880", Barcelona, 1889, Conf. 9^a, pp. 92 i ss. També, Guillermo M^e DE BROCA, *Historia del Derecho de Cataluña especialmente del civil y exposicion de las instituciones del Derecho civil del mismo territorio en relación con el Código civil de España y la Jurisprudencia*, I. Barcelona, 1918, p. 649 i l'amplíssima exposició a *ob.cit.* II. edit. Barcelona, 1987, pàgs. 266 ss. La doctrina clàssica catalana i les seves discrepàncies entre la necessitat d'interversió i la suficiència del mer impagament, l'exposa amplament Pedro Nolasco VIVES Y CEBRIÀ, *Traducción al castellano de los Usages y demás derechos de Cataluña*, III, (2^a ed.) Madrid - Barcelona, 1862, pág. 109 Nota 9, qui s'inclina per la interversió.

II.2.1.- L'aplicació de la doctrina jurisprudencial espanyola al Dret Català.

Manuel ALONSO MARTÍNEZ en el seu "Discurso de contestación al de recepción en la RACMP de D. Cirilo Álvarez Martínez" (13.6.1875), atribueix la doctrina de la prescriptibilitat del capital dels censos a les "Instituciones de Derecho Civil" (edició de Valladolid, 1840) d'aquest. Álvarez deia que després de 30 anys sense pagar els censos "es necesario poseer los bienes ignorando que estan gravados" (pàg. 130 de l'esmentada edició); per tant, tot i que s'abstenia de presentar la prescripció com extintiva del dret, la relacionava amb la usucapció alliberatòria. Alonso Martínez diu que Cirilo Álvarez Martínez va ser el seu professor a la Universitat "central" i un jurista influent que va aconseguir que la "novetat" de la seva doctrina fos admesa pel TS ⁽⁶⁾. El mateix ALONSO MARTÍNEZ, a la seva obra "El Código civil en sus relaciones con las legislaciones forales", II. Madrid, 1885, diu que "la jurisprudencia establecida" pel TS "es tan obligatoria en Cataluña como en las demás provincias del reino" ⁽⁷⁾. Guillermo M^a DE BROCA en la seva "Historia del Derecho de Cataluña especialmente del civil y exposicion de las instituciones del Derecho civil del mismo territorio en relación con el Código civil de España y la Jurisprudencia", II. edit. Barcelona, 1987, pàgs. 266 ss., explica extensament l'aplicació d'aquesta doctrina a

Catalunya d'ençà la STS 27-II-1875 referida a un censal i continuada en les SSTs 20-II-1877, primera de censos, 23-VI-1886 i 6-II-1917; també esmenta la STS 23-XI-1912 com d'usucapció alliberatòria.

II.2.2.- L'art. 1970 CC.

El seu par.1 estableix una regla general de prescripció per a les obligacions de capital que generen una obligació periòdica d'interessos o rendiments. La prescripció del CC es refereix a les accions i no als drets (art. 1961), i per això l'art. 1970,1 parla de la prescripció de "las acciones que tienen por objeto el cumplimiento de las obligaciones de capital, con interés o renta...", no de la mateixa obligació. L'art. 1970,2,3 estén la regla als censos ja que, independentment de la seva naturalesa de dret real, tenen el mateix contingut i efectes. El cens és una obligació de capital, inexigible (art. 1608,1) i generadora de canons, rèdits o pensions (arts. 1604-1607 i 1611). L'origen remot de l'art. 1970 CC és al "Code Civil du Canton de Vaud" (promulgat l'11-VI-1819 i vigent l'1-VII-1821) per la via del Projecte de CC de 1851 (art. 1969). Tots ells estan localitzats sistemàticament en la Prescripció de les accions, no en els drets de cens.

El CC de Vaud establia la prescripció alliberatòria en general (art.1629) amb l'efecte d'una excepció renunciabile (art.1630) que s'havia d'al·legar (art. 1633 "Les juges ne peuvent pas

6) Álvarez també va ser vocal de la Comisión General de Codificación de 1843 (la seva biografia a Juan Feo. LASSO GAITE, *Crónica de la Codificación española*, 4-1, Madrid, 1970, pàg. 168).

7) Les dues obres són reproduïdes a Carlos ROGEL i Carlos VATTIER, *Manuel Alonso Martínez. Vida y obra*. Madrid, 1991. Les citacions són respectivament a les pàgs. 1.055 i 1.292.

suppléer d'office le moyen resultant de la prescription"). L'art.1667 establia la regla de que "toutes les actions personnelles sont prescrites par dix ans". L'art.1668,1 l'aplicava als crèdits a termini ("Toute créance à échéance fixe se prescrit dans dix ans, depuis son échéance") i el par. 2 l'aplicava als crèdits generadors d'interessos referint la prescripció al seu impagament ("Toutefois, s'il y a eu d'intérêts payés depuis l'échéance, cette prescription ne court que dès la date du dernier intérêt payé"). L'art. 1669 també l'aplicava quan el deute de capital no tenia venciment fix ("Les créances qui n'ont pas d'échéance fixe et qui portent intérêts, sont prescrites par défaut du paiement des intérêts pendant dix ans consécutifs").

El Projecte de CC espanyol de 1851 va acollir aquesta regla en el seu art. 1969,1 (equivalent a l'actual art. 1970,1 CC). El motiu, segons Florencio GARCIA GOYENA ("Concordancias, motivos y comentarios del Código civil español", IV. Madrid, 1852, pàg. 326), és que "hasta que se deja de pagar el interés o renta hay reconocimiento de parte del deudor y diligencia de parte del acreedor". El par. 2 de l'art. 1969 estén la regla als censos: "Esta disposición es aplicable al capital del censo consignativo aunque no sea exigible". No parla d'emfiteusí perquè el Proj. 1851 la va suprimir (art. 1547).

La característica dels arts. 1969,2 Proj. CC 1851 i 1970,2,3 CC és que, essent normes de prescripció de drets de crèdit, es declaren aplicables als drets reals de censos. És el reconeixement de que el cens és una variant, de naturalesa real, del deute de capital amb interessos.

Aquest reconeixement es fa també des dels censos, en les remissions dels arts. 1553 Proj. CC 1851 i art. 1620 CC a les normes de la prescripció d'accions. Els reconeixements determinen la terminologia. Hom parlarà en termes obligacionals, de "prescripció dels censos" en comptes de parlar, en termes de drets reals, de la seva usucupió alliberatòria. La qüestió terminològica esdevé jurídica, perquè la prescripció d'un crèdit, inclòs el de capital, no l'extingeix sinó que, en pertanyer a la prescripció de les "accions" (art.1961), crea una excepció a favor del deutor (art.1464.4^a Lec 1881). Aquesta excepció també és l'efecte dels arts. 1969,2 Proj. CC 1851 i 1970,2,3 CC tot i que es pressuposa que el deute prescrit no genera nous interessos (Cod 4-32-26 pr; Cod.7-39-6 pr)

II.3.- La conversió de la prescripció de causa d'excepció obligacional en causa extintiva del dret real de cens. Els Projectes d'Apèndix de Dret Català al Codi Civil de 1930 i de 1931.

L'"Articulado" de Manuel DURAN I BAS que acompanya la seva Memòria de las Instituciones del Derecho Civil de Cataluña . Barcelona.1883 no admet la constitució de l'emfiteusí per usucupió (art.130) ni la seva extinció per prescripció (art.142) que només afecta a les pensions de les que "no pueden pedirse más que 29 " (art.150. "La Memoria." pàg.250 parlava de 39 pensions si eren eclesiàstiques i 29 les laïcals). L'"Ante-Proyecto de Apèndice al Código Civil para el Principado de Cataluña" de Francisco ROMANÍ Y PUIGDENGOLAS i Juan de Dios TRIAS Y GIRÓ. Barcelona.1903

admet la constitució de l'emfiteusi per usucapió (art. 342, 3°), però no la prescripció extintiva (art. 344). Juan J. PERMANYER Y AYATS, Catalunya. "Proyecto de Apéndice al Código Civil". Barcelona, 1915 admet la usucapió adquisitiva de l'emfiteusi (art. 2035) i la seva prescripció extintiva en el llarg art. 2.068 on la presenta com una usucapió alliberatòria. Diu que "no basta el simple hecho de no haberse satisfecho el censo", sinó que cal la interversió possessòria "mediante un acto externo de voluntad" de l'emfiteuta. Enumera entre els actes de voluntat tant la negativa a pagar el cens, com la negativa a reconèixer qualsevol dret dominical, però sempre "bajo la afirmación expresa de que la finca le pertenece en pleno dominio y no en concepto de enfiteutíca".

La conversió de la prescripció del deute de capital en causa extintiva del dret real de cens procedeix del "Apéndice de Derecho Catalán al Código Civil" de 1930, que és l'"Articulado" d'en Duran i Bas revisat per la Comissió catalana, i del seu correlatiu "Anteproyecto de Apéndice de las Instituciones de Derecho Civil Catalán" de 1931, que és el resultat de la revisió feta per la "Comisión Jurídica Asesora" del Ministerio de Gracia y Justicia l'any 1931.

Els Projectes de 1930 i 1931 estableixen les bases en què recolza la LC 1945 i la regulació de la futura CDCC 1960, que es mantindrà fins a la LC 1990.

II.3.1.- El concepte d'emfiteusi.

Els dos Apèndixs tracten de l'emfiteusi (en el Tít. Sisè) i la defineixen com "un derecho real que atribuye... el

dominio útil... de una cosa inmueble ... mediante el pago de una pensión o canon y el reconocimiento de los derechos que este Apéndice establece a favor del dueño directo" (arts. 138 i 111 respectivament). És a dir, defineixen l'emfiteusi des del punt de vista del senyor útil, censatari, o deutor de la pensió. Però immediatament canvien de punt de vista i la contemplen des del domini directe: "La enfiteusis puede estar constituída con dominio o en nuda percepción. Es de la primera clase la en que el censalista, que en tal caso se llama dueño directo..." (els respectius arts. 139 i 112, que suprimeix el "dueño directo").

La terminologia és variada. El domini directe també s'anomena "censo", que és un dret susceptible de quasipossessió (arts. 142,6^o; 174,2 i arts. 115,6^o; 139,3). Els respectius arts. 142,3^o i 115,3^o (també altres articles) utilitzen, sense més precisions, la dualitat domini directe i domini útil. I el senyor directe i l'emfiteuta són els rètols de les Seccions en què s'organitza la regulació.

II.3.2.- La prescripció extintiva de l'emfiteusi.

Els dos Apèndixs estableixen la prescripció com una de les causes d'extinció de l'emfiteusi. Ho fan sense vincular-la a l'impagament de pensions, sinó "desde el dia en que el enfiteuta se niegue a reconocer la existencia del censo" (arts. 142,6^o i 115,6^o respectivament), negació que la Introducció de l'Apèndix de 1930 diu que ha ser "expressa". Sembla doncs que la negació pot ser-ho directament del dret real que genera l'obligació periòdica de la pensió, sense entrar en

l'impagament de les pensions vençudes. Seria la inversió possessòria que dona lloc a la usucapció alliberatòria. Tanmateix els dos Apèndixs identifiquen la negació del reconeixement del dret amb la negació de la pensió; ho fan en l'extinció de la rabassa morta "cuando el concesionario posee el terreno como libre o sea sin pagar censo por espacio de otros treinta [años]" (arts. 182,6° i 146,3 respectivament).

La dada més important és que els dos Apèndixs presenten la prescripció extintiva del dret d'emfiteusi com una aplicació de la prescripció general dels deutes de capital generadors d'interessos, d'acord amb l'art. 1970,3 CC. Ho palesa la connexió que fan entre la prescripció de l'emfiteusi i la dels censals. Els respectius arts. 206 i 162, que tracten dels censals, es remeten a l'emfiteusi tant pel que fa al límit de les pensions (les 29), com per a la prescripció dels interessos, rendiments o "pensions" i del dret o "capital". Els arts. 206 i 162 diuen: "Es aplicable a los censales ... respecto a la prescripción de las pensiones y del capital lo dispuesto en los arts... respectivamente" (que són els dels censos). Els articles de les pensions són els que limiten la seva exigibilitat al nombre de 29 (arts. 150 i 121 respectivament). Els articles del capital són els de la prescripció extintiva de l'emfiteusi (arts. 142,6° i 115,6° respectivament). Amb aquestes remissions els Apèndixs mostren que el dret real de cens emfiteutic amb pensió i el dret creditici de censal comparteixen el fonament comú de ser drets de crèdit d'un capital amb generació de pensions. La remissió dels censals a l'emfiteusi és una remissió del dret de crèdit al dret

real, inversa de la del CC espanyol, del dret real al de crèdit (art. 1620).

També s'ha de fer una observació sobre el límit de les pensions reclamables a 29, sense més precisió (arts. 150 i 121,1 respectivament), que també s'aplica als censals (per remissió dels esmentats arts. 206 i 162). El límit de les 29 pensions es podia justificar en els censals, que eren anuals (arts. 198 i 160 respectivament), de manera que la pensió número 30 quedava prescrita. Però no es podia fundar en la remissió a les pensions emfiteutiques perquè aquestes no tenien periodicitat prefixada i podia ser inferior a l'anualitat.

Finalment s'ha d'observar que la sobrevenença de la prescripció entre les causes extintives de l'emfiteusi comporta dues importants disfuncions. La primera en la pròpia prescripció, que es transforma en causa extintiva de drets. Per això, la prescripció extintiva del dret d'emfiteusi (dels arts. 142,6° i 115,6° respectivament) no té a veure amb la prescripció extintiva general (Tit. XI, arts. 373-375 i Tit. XI, arts. 323-325 respectivament), que es refereix a les

accions en exercici o defensa de drets (arts. 375 i 323: "Todas las acciones se extinguen por prescripción en Cataluña ... a los treinta años de no ejercitarlas"). La segona disfunció és en l'emfiteusi perquè ella, que és un dret real "que atribuye el dominio útil" sobre una finca (arts. 138 i 111 respectivament), no sols subsisteix sinó que es converteix en plena propietat. El dret que s'extingeix és el domini directe al qual grava.

II.3.3.- El silenci sobre la interversió possessòria. L'equivalència "a" títol en la capbreuació

Els dos Apèndixs no parlen, en canvi, d'extinció per interversió possessòria o usucapció alliberatòria. Tots dos admeten la usucapció dels drets reals quasipossessoris (arts. 371,2 i 322 respectivament) i el de 1930 admet la de les servituds (art. 371,4). També admeten que el cens és un dret quasipossessori però li refusen la usucapció perquè ,en ésser un crèdit, no projecta el seu contingut sobre la finca.

El punt de partença és l'art.174 de l'"Articulado" d'en Duran i Bas que és una norma processal referent a la capbreuació, o reconeixement , del domini directe que el seu titular reclama judicialment a l'emfiteuta (Manuel DURAN Y BAS. "Memoria". pàg.250). L'art.174,1 diu: "Cuando éste /el dueño directo,art.173/ pide ser reconocido, el enfiteuta debe exhibir los títulos en virtud de los cuales él y sus antecesores han estado en posesión de la finca enfiteuticaria ". És a dir l'emfiteuta té la càrrega de provar que ho és mitjançant els seus títols documentals. L'art.174,2 afegeix que "La posesión /de la finca/ por espacio de 40 años ,si se han pagado

las pensiones durante este tiempo ,equivale a título" (tot i que Manuel DURAN Y BAS "Memoria". pàg.132 i BROCÁ: "Historia".II.pàg.196 (33) esmenten l'equivalència a títol en la carta precària). Per tant ,la possessió de la finca més el pagament del cens equival a la prova documental i,a més,es suficient perquè el jutge obligui l'emfiteuta a capbreuar (DURAN Y BAS: "Memoria". pàg.132)

Tanmateix els dos Apèndix, de 1930 i 1931 capgiren l'art.174 de l'"Articulado" en desplaçar la prova processal documental de l'emfiteusi de l'emfiteuta al senyor directe que es considera com el posseïdor dels títols .Els respectius arts.174,2 i 139 ,2 diuen que és el senyor directe que demana la capbreuació qui "debe/rá exhibir / para ello/ los títulos de su derecho y demostrar que el enfiteuta posee la finca a que se refiere el censo".És a dir ha de provar la seva legitimació activa i la passiva de l'emfiteuta. Els arts.174,3 i 139,3 introdueixen la "quasipossessió" del cens pel senyor directe: "La cuasi posesión del censo por espacio de 30 años ,si se han cobrado las pensiones durante este tiempo,equivale a título", pressuposant que el pagador ha estat l'emfiteuta. El condicional "si" indica que la quasipossessió del cens pot existir sense cobrament de les pensions però llavors serà insuficient per a imposar la capbreuació a l'emfiteuta.

Un cop refusada la usucapibilitat del cens emfiteutic, la negació del dret d'emfiteusi pel censatari (dels arts. 142,6° i 115,6°), que és una interversió de la possessió, tampoc es podia considerar com a base d'una "usucapio libertatis".

II.4.- *La prescripció dels censos emfitèutics en la LC 1945.*

La LC 1945 té dues regles de prescripció aplicables als censos inscrits i, per tant, també i principalment als sense pensió dels que en són l'únic mitjà de publicitat.

II.4.1.- *L'art. 44 LC 1945.*

Procedeix de la versió inicial de la LC. L'art. 44 té una redacció negativa: "Los censos emfitèuticos inscritos en el Registro de la Propiedad no prescribirán en perjuicio del censalista si éste, durante los últimos treinta años, hubiere solicitado y obtenido alguna inscripción relativa a su derecho aunque fuere solamente a los efectos de acreditar su deseo de interrumpir su prescripción". L'art. 44 es refereix a la prescripció material de l'art. 1970,2 CC, aplicable a Catalunya, que es desenvolupa fora del Registre; és doncs una prescripció paralitzadora, no extintiva, del crèdit. L'art. 44 declara que la petició d'inscripció "ad hoc" de l'emfiteuta és un acte quasipossessori del cens (correspondria als arts. 174,2 i 139,3 dels Projectes de 1930 i 1931) suficient per a interrompre la prescripció material, i que la seva inscripció li dóna publicitat "erga omnes". És una declaració que permet que el titular del cens sense pensió pugui interrompre la prescripció del seu dret, atès que no pot exercir l'acte possessori de reclamació del pagament de la pensió.

Els "darrers" 30 anys ho són en relació al moment de la consulta del Registre. Per tant, la inscripció per sol·licitud del censalista s'havia de repetir en períodes menors de 30 anys per seguir beneficiant-se de la interrupció. Atès que la prescripció

de l'art. 1970 CC no és extintiva i que la LC 1945 no estableix cap norma de tancament, era possible demanar i obtenir una inscripció posterior a períodes de 30 anys, però sense el valor d'acte interruptiu envers el censalista.

II.4.2.- *L'art. 14 LC 1945 procedent de la reforma de la L 26-XII-1957.*

El nou art. 14 LC (aplicable des de l'1-I-1961) estableix la cancel·lació registral per decisió del Tribunal Arbitral. Hi ha dos requisits: els 30 anys de l'art. 44 ("una vez transcurridos los treinta años a que se refiere el art. 44...") i l'acreditació de la mort del censalista o "su ausencia en ignorado paradero", en ambdós casos "con diez años al menos de anterioridad". Els 30 anys anteriors ho són a la consulta del Registre; els 10 anys són els de la declaració de mort (art. 193,1 CC) i l'anterioritat també ho és a la consulta. La mort del censalista es prova per certificació del Registre Civil i l'absència per acta de notorietat. La conclusió era que la cancel·lació de la inscripció a favor del censalista requeria almenys 30 anys de manca d'inscripcions, dels quals almenys els 20 primers eren imputables a una eventual inactivitat del censalista i els 10 darrers ho eren de la manca de la inscripció del seu successor per causa de mort.

II.5.- *L'Avantprojecte de Compilació de 1952 i els tres Projectes de Compilació (1955, 1956, 1958). La prescripció extintiva i el títol per equivalència.*

Els quatre textos mantenen la subsistència de la LC 1945. Dels quatre, l'"Anteproyecto de la Compilación del Derecho civil especial de Cataluña" de 1952 reproduïx el Projecte d'Apèndix de

1930. Els altres tres són el "Proyecto de la Compilación del Derecho Civil Especial de Cataluña" de 1955 i les seves ulteriors redaccions: les intitulades "Compilación del Derecho Civil Especial de Cataluña" en les versions publicades els anys 1956 (a RJC 1956) i 1958 (Ministerio de Justicia. Comisión general de Codificación). Són els precedents de la CDCEC 1960.

Els tres darrers Projectes de Compilació segueixen els Projectes d'Apèndix de 1930 i 1931 i les seves idees relacionades amb la prescripció. Es refereixen específicament a l'emfiteusi, tot i que el que s'extingeix és el domini directe. Inclouen la prescripció entre les seves causes extintives i la contemplen com un dret quasipossessori i, per tant, potencialment usucapible, però excepcionalment exclòs de la usucapció i reduït a títol provatori del cens. Com que

coincideixen les regulacions, faig la cita pel Projecte de 1955, el més extens dels tres.

La definició d'emfiteusi és, llevat d'alguns canvis de paraules, la mateixa que la dels Projectes d'Apèndix (art. 186). També la prescripció com a causa extintiva, però amb un canvi important, i és que "correrà desde el dia en que el enfiteuta deje de pagar la pensión" (art. 189.6º), en comptes de la negativa de reconèixer el cens. El canvi és una evident influència de l'art. 1970,3 CC ;significa que la "mora solvendi" "ex re" de les pensions, és a dir sense reclamació del creditor, té eficàcia extintiva del cens i s'adiu millor a la seva consideració d'obligació de capital que la interversió possessòria. Un cop establert que la conducta determinant és l'incompliment de l'emfiteuta/senyor útil/deutor, les conductes del creditor/senyor directe, vgr. reclamacions de pagament, exercici frustrat dels drets de fadiga o de lluïmes, passaran a ser interrupcions de la prescripció.

Però, d'altre banda, els tres Projectes de Compilació trenquen la connexió de la prescripció de l'emfiteusi amb el deute de capital/interessos que feien els Apèndixs de 1930 i 1931 mitjançant els censals. En el Projecte de 1955 les remissions del censal ja no són a l'emfiteusi sinó a la prescripció en general (art. 542). El del 1956, en tractar dels censals, n'elimina les remissions. El de 1958 remet els censals a l'emfiteusi però només per al pagament de les pensions endarrerides (art. 356).

El Projecte de 1955 és l'únic que té una regulació pròpia dels efectes del temps: "De la prescripció (arts. 554 a 565) y de la decadència" o caducitat (arts. 566 a 569).

La usucapció (arts. 554 a 558) inclou la usucapció alliberatòria per interversió del concepte possessori (art. 557). L'art. 557 diu que una de les causes d'interversió del concepte possessori és "que haya habido oposición contradictoria del derecho del propietario" i que "El tiempo para la usucapción empezará a contarse desde el día en que se haya producido la interversión posesoria. Esta no se presumirá nunca". El Projecte de 1955 no parla de la usucapció dels drets quasipossessoris, però sí admet la de les servituds (art. 556). Combinant els arts. 189,6° i 557 del Projecte de 1955, es podria admetre que l'emfiteusi, en realitat el domini directe, era doblement extingible: per la prescripció del crèdit de capital (art. 189,6°) i per la usucapció alliberatòria (art. 557). Però aquesta duplicació la impedeix l'art. 213,2, que nega la usucapibilitat del cens.

En el Projecte de 1955 (art.213.2) la quasiposessió trentenal del cens s'admet com un títol per equivalència en la capbreuació ("equivaldrá a título, si se han cobrado las pensiones durante este tiempo"). Tanmateix, aquest títol evoluciona, sempre dintre de la capbreuació, a títol suficient en els Projectes posteriors, ja que "equivaldrá al título". En el Projecte de 1956 serà "La cuasiposesión y el cobro de las pensiones por espacio de treinta años, equivaldrá al título" (art.213,2). En el Projecte de 1958 la "cuasi-posesión" trentenal "equivaldrá al título, si se han percibido las pensiones durante este tiempo" (art.336,2).

Els Projectes de 1956 i de 1958 redueixen la regulació de la prescripció a pocs articles, regulen la usucapció de les servituds i no parlen de la interversió possessòria.

II.6. - La CDCC de 1960 i 1984.

La CDCC en els seus dues versions, de 1960 (L. 40/1960, de 21-VII, "Compilación de Derecho Civil Especial de Cataluña") i de 1984 (Dec Leg 1/1984, de 19-VII), no deroga sinó que concorre amb la LC 1945, que subsisteix (Preàmb. arts. 296; 305; 309; 312; 318; 319).

La CDCC tracta les emfiteusis en el Llibre 3r. Tít. Quart. Pel que fa a la prescripció, la CDCC manté les idees, ja vistes, dels Apèndixs de 1930 i 1931, a través dels Projectes dels anys cinquanta. Són la inclusió de la prescripció entre les causes extintives de l'emfiteusi, en realitat, del domini directe (art. 199); la consideració de l'emfiteusi com a dret quasipossessoris (art. 316,3) i per tant usucapible en principi, com ho són les servituds (art. 342) i l'exclusió excepcional de la seva usucapció reduïda a "el" títol per equivalència en seu de capbreuació (art. 316,3). També pren la innovació del Projecte de 1955, de que la prescripció "correrá desde el día en que el enfiteuta deje de pagar la pensión" (art. 199,6è). No es diu en quin concepte; per tant, basta la "mora solvendi" "ex re", sense interpel·lació del creditor, i no cal la negació del cens ni la interversió possessòria.

Sobre l'omissió de pagament, s'ha de dir que "deixar de pagar la pensió" només indica un "dies a quo". També que "la pensió" esmentada és l'obligació periòdica (d'acord amb l'art. 1970,3 CC), en el sentit dels arts. 297 ("dret"), 300 i 303. No es refereix, doncs, a les diferents "pensions vençudes o degudes" (arts. 302; 304; 311,2) generades pels successius venciments de l'obligació periòdica. Per tant, l'impagament de "la pensió" es produirà quan, no havent-

ne pagat cap d'una sèrie de "pensions vençudes", l'impagament de la més antiga arribi als 30 anys (ex art. 317 "per espai de trenta anys, havent pagat durant aquest temps les pensions vençudes").

La distinció entre "la pensió" i "les pensions" és la que permet que el cens pugui subsistir, malgrat tenir pensions concretes prescrites (art. 302). A la inversa, el nombre de 29 pensions com a límit a l'exigibilitat no es pot fonamentar en la prescripció de trenta anys, perquè les pensions poden tenir una periodicitat variable (art. 303,1 "mensualitats").

II.7.- La L 6/1990, de 16-III de Censos. La dualitat de títols adquisitius quasipossessoris. La possibilitat d'usucapció alliberatòria i la duplicació amb la prescripció extintiva.

La CS 1990 és la innovació més important en l'esquema establert pels Apèndixs de 1930 i 1931. La més destacada és l'establiment de la categoria general del cens com a dret real limitat, i la seva concentració en la pensió (art. 1). La conseqüència és la conversió del cens emfitèutic en una variant (arts. 13 ss.) i la supressió del doble domini (Preàmb. pàrgs. 6,8).

Pel que fa a la prescripció extintiva, la LC 1990 manté l'esquema de la CDCC: la prescripció extintiva del dret per impagament trentenal (art. 10.2 b), el caràcter quasipossessorial del cens i el títol per equivalència (art. 3b). Però hi ha dues importants novetats. El títol per equivalència s'eleva a títol constitutiu/adquisitiu autònom (art.3b "equivale a títol") en desaparèixer la capbreuació. A més s'admet la constitució del cens per usucapció, és a dir, la seva qualitat d'usucapible (arts. 3b; 12.3),malgrat

la seva estructura de dret de crèdit. El problema és la delimitació dels dos nous títols adquisitius de l'art. 3b perquè tenen un contingut, en principi, idèntic. I que, a més, comparteixen amb la prescripció extintiva (art.10.2d).

La coexistència dels dos títols no es pot trobar en el concepte de titular del dret, perquè el comparteixen el quasipossessor i l'usucapient (el "concepte d'amo" de l'art. 342 CDCC). S'ha de trobar assignant a la usucapció els actes possessoris del censalista que no siguin el cobrament de les pensions, vgr. el cobrament de lluïsmes o l'atribució, no exercitada, del dret de fadiga pel censatari amb els quals es pugui formar un "continuum" de trenta anys.

II.7.1.- La usucapció alliberatòria.

El resultat d'admetre la usucapibilitat del cens (art.3b) és que la usucapció no sols és un títol adquisitiu (art. 342 CDCC), sinó també extintiu del dret incompatible amb l'adquirít i que la pot guanyar el mateix propietari gravat o censatari. Això obre la porta a l'extinció del cens per usucapció alliberatòria del propietari/censatari. La "usucapció libertatis" (procedent de les servituds, Dig 8-2-6,-32 pr.Dig.8-4-17, i que en els censos té l'exemple del Cod 11-62(61) - 14.2) es distingeix del mer no ús i consisteix en la realització pel titular del dret gravat de la conducta contrària a la imposada pel dret-gravamen ("aliquid/novi feceris" que resulta del Dig 8-2-6). La diferència del desús i l'acte contrari la introdueix l'art.15a L 22/2001, de 31-XII i actualment és a l'art.566-11.1a. La usucapció alliberatòria del cens es fonamentarà en l'impagament de les pensions durant trenta anys, com a expressió de la negació del cens. La seva admissibilitat es fonamenta,

més, també en la política d'“alliberament de càrregues” de la LC 1990 (Preàmbul pars. 7 i 12).

II.7.2.- La usucapció alliberatòria i la prescripció extintiva. La prescripció extintiva en Primera Llei del CCCat (L 29/2002, de 30-XI).

La usucapció alliberatòria de la LC 1990 crea un altre problema de coexistència, ara amb la prescripció extintiva (art. 10.2d), amb la qual comparteix contingut: el no pagament de les pensions. La diferència és de qualitat jurídica: la prescripció extintiva és la mera “mora solvendi” “ex re” sense reclamació (art. 10.2d), i la usucapció alliberatòria és la negació del dret que pot expressar-se en l'impagament del cens, en impagaments de lluïmes o refusos del dret de fadiga al llarg de trenta anys.

La coexistència de la prescripció extintiva i la usucapció alliberatòria en la LC 1990 planteja les respectives adequacions al cens. La prescripció extintiva és l'adient a la seva estructura obligacional (art. 1970,3 CC), però la usucapció alliberatòria ho és a la seva naturalesa real.

La ulterior Primera Llei del CCCat (L 29/2002, de 30-XI) ha remarcat la impropietat d'una prescripció extintiva de drets en el Dret Català. L'art. 121-1 ha reblat que la prescripció és una excepció en contra de l'exercici de pretensions (art. 121-1), al·legable (art. 121-) i renunciable (art. 121-10); a diferència de l'efecte extintiu de la caducitat (art. 122-1).

II.8.- El Llibre Cinquè del CCCat (L 5/2006, de 10-V). La possibilitat de la usucapció alliberatòria i la desaparició

del títol per equivalència. Cal mantenir la prescripció extintiva del cens?

Els canvis que fa, en matèria d'existència del cens, són dos que afecten a l'adquisició i a l'extinció (al·ludits en la DT 15^a). El primer és reforçar la seva usucapibilitat amb l'encartada supressió del títol per equivalència (arts. 565-3c,-13.3) al qual absorbeix. La quasipossessió es trasllada i concentra, doncs, en el títol constituït d'usucapció. El segon és la desaparició de la prescripció extintiva del cens (art. 565-11), que sembla donar lloc a un cens insensible als efectes del temps. Això aniria en contra de la DT 15ª que s'intitula “Terminis d'usucapció i de prescripció de censos, lluïmes i pensions” i remet genèricament a les normes del Tít. Sisè Cap. Cinquè “que regulen els terminis per a la usucapció i la prescripció de censos...”. El resultat seria que hi ha una llacuna en l'art.565-11.

Tanmateix subsisteixen els arguments donats arran de la LC 1990. La usucapció no sols és un títol adquisitiu (“mode d'adquirir” segons l'art. 531-23) sinó també extintiu del dret contradictori, i és accessible al propietari gravat donant lloc a la “usucapio libertatis”. Però, arran de la Primera Llei del CCCat (L 29/2002, de 30-XI), s'afegeix un argument en favor de l'exclusió de la prescripció extintiva del cens. És la configuració de la prescripció com una excepció en contra de l'exercici d'accions (art. 121-1), a diferència de l'efecte extintiu de la caducitat (art. 122-1).

L'eliminació de la prescripció extintiva que ha fet l'art. 565-11 és una contribució a la coherència del sistema.

*Ferran Badosa i Coll.
Catedràtic de Dret civil de la
Universitat de Barcelona*

Examen de consciència als cent anys de la llei

(Notes a la ponència presentada pel notari Ramon Faus i Esteve a les Primeres Jornades de Poblet).

La ponència del notari Faus va ser la darrera de les que es van poder sentir a les primeres jornades notariales de Poblet celebrades a l'octubre de l'any 1962 al Monestir de Poblet, amb motiu del centenari de la Llei del Notariat. Pel que sabem, aquesta ponència és la que va causar una més forta impressió entre els assistents, alguns dels quals l'escoltaren com aquell qui escolta una homilia.

Faus va començar dient que les seves paraules no tindrien el caràcter de conferència, ni tan sols el més modest de xerrada i lliçó, ja que havia estat propòsit dels organitzadors de les Jornades que els dies de convivència en l'ambient auster i recollit del cenobi cistercenc, es dediquessin a simples converses, a canvis d'impressions entre companys. I afegia: "Per això s'ha donat a aquestes Jornades un cert caràcter d'exercicis espirituals notarians, en un ambient suau i cordial, propi del gran Sant del Cister, Bernard de Claravall, al que l'Església coneix amb el nom de "Doctor Meliflu" (...)

Un cop manifestat el propòsit de la seva ponència -fer un examen de consciència laic en un marc conventual-, Faus iniciava la seva confessió citant una frase que el seu company Josep Maria Farré Moregó havia pronunciat en la conferència sobre ètica professional que havia donat durant la Setmana Notarial

de Santander, celebrada l'any 1959: els notaris hem estat sempre molt gelosos dels nostres drets i hem tingut una mica oblidats els nostres deures. Acte seguit, enuncitava els principals dards que s'han disparat contra el notaris, dards que, confessava, algunes vegades han donat a la diana. En primer lloc, el ponent deia que, segons alguns, el Notariat pretén el monopoli de determinats assumptes, es creu l'únic capacitat per redactar les més complexes clàusules contractuals, quan en realitat la Notaria té més d'art que no pas de ciència, és una mera activitat perifèrica, una forma arcaica i decadent del tecnicisme jurídic. En segon lloc, Faus citava altres crítiques que apuntaven que els Notaris obtenen grans i desmesurats profits en l'exercici de la seva professió, que no estan en consonància ni amb la importància de la seva funció ni amb l'esforç que esmercen en el seu exercici.

¿Hem procurat mantenir el nivell científic del Notariat? -es preguntava Faus, i ell mateix responia que, en termes generals, aquesta pregunta ha de ser contestada afirmativament. Faus qualificava d'ingent l'aportació del Notariat a la cultura jurídica: "Les obres d'un Roca Sastre, d'un González Palomino, d'un Nuñez Lagos i d'un Vallet de Goytisolo a tots ens omplen d'orgull, així com també la constant

invitació a Notaris per participar en la funció docent universitària i la seva adscripció a les Comissions redactores o preparatòries de lleis i reglaments". A continuació Faus destacava que el Notariat havia participat durant el segle XX en el "torment genèsic de la norma, d'algunes normes" i citava alguns exemples de disposicions legals en l'elaboració de les quals alguns notaris havien col·laborat molt activament: les lleis de societats de responsabilitat limitada, la d'hipoteca mobiliària, la de propietat horitzontal, etc. Tanmateix Faus es preguntava si realment tots els notaris havien posat el seu gra de sorra per conservar el prestigi de la institució notarial: "¿No ens hem abandonat excessivament, tancat els llibres i vivint de renda del que sabíem i que amb el temps oblidem? ¿Què hagués passat si tots els companys haguessin procedit d'aquesta manera? ¿És correcte i en consciència es pot no estar al dia del que s'escriu i es legisla i pretendre assessorar les parts, amb la gosadia que sovint dóna la ignorància, o fer el trist paper, encara que més sincer, de confessar que no estem preparats i desviar els clients cap a altres professionals del Dret?"

En aquest punt Faus es referia a l'estil o forma de la redacció, i afirmava que el Notari estudiós, el que no ha tancat els llibres, tindrà un estil personal, que haurà assolit amb una "conceptual independència tècnica". Pel contrari, el Notari sense inquietuds científiques es refugiarà en els formularis i, per peresa mental, refusarà estudiar la importància i les conseqüències jurídiques de fer servir o no determinades fórmules. "Per a un notari no és suficient saber com es redacta un document -afirmava

Faus-: ¿no ens hem parat a pensar que, molt més important que el com, és el perquè es redacta d'aquesta o d'una altra manera? No hem d'oblidar que la gent està sovint disposada a afrontar les conseqüències desfavorables d'un litigi, però en molt poques ocasions acceptarà una errada en la redacció d'un document notarial".

Per a Faus, una de les causes que havia permès als notaris mantenir, durant el segle XX, el seu prestigi i la pública estimació, és la d'haver estat considerats com a homes de consciència. A aquest respecte es formulava algunes preguntes que encara avui -o sobretot avui- tenen una difícil resposta: "¿ens hem limitat a una passiva certificació del que les parts volen o creuen que volen? ¿ens hem preocupat de preordenar el contracte segons l'equitat? ¿com hem reaccionat davant de clàusules lleonines, préstecs hipotecaris amb interessos encoberts, condicions resolutòries amb l'aditament de clàusules penals draconianes, rendes vitalícies sense garanties, etc? Quan hem creat l'apariència i salvat la responsabilitat del notari en l'autorització d'un determinat document, ¿ens ha preocupat la licitud o il·licitud de l'acte subjacent?"

Faus feia una emocionada referència al darrer discurs del Papa Pius XII, que va pronunciar, ja molt malalt, el dia 5 d'octubre de 1958, davant dels notaris que havien participat en el Congrés del Notariat Llatí celebrat aquell any a Roma: "Els que vam tenir la sort d'escollir aquell discurs -deia- no podem oblidar l'al·lusió del Sant Pare al "summum ius, summun iniuria" i aquella exhortació per tal que estructurarem les relacions jurídiques, no solament d'una

manera segura, sinó també sana i, per aconseguir-ho, el Papa preconitzà una actuació interpretativa de la norma, en la qual ha de prevaler l'esperit sobre la lletra".

Seguint la coneguda distinció de González Palomino -que exigia al Notari, a més de ciència i consciència, experiència-, Faus destacava que només el contacte constant amb el públic, la identificació del Notari amb el caràcter, costums i manera de ser de la població en la qual exerceix el seu ministeri, li permetran tenir un sentit de l'equilibri, un instint que el faran apte per animar la llei, si la realitat l'empara, i fer-la inert i freda, si la refusa.

Tot i que ell havia estat essencialment un notari de ciutat, Faus feia un cant als notaris de poble de meitat del segle passat, i es mostrava un decidit partidari del deure de residència, que llavors començava a ser qüestionat: "Ara sembla que es posa de moda l'absentisme i es considera molt natural residir en la capital de la província més propera i anar al poble una o dues vegades per setmana, a hores determinades, per despatxar ràpidament i contra rellotge, els assumptes que ens han preparat durant la nostra absència". Faus es preguntava si aquest alarmant increment de la no residència, no tindria a la llarga conseqüències funestes per a la nostra professió, si no convertiria aquell Notari que tenia en els pobles quelcom de far i de trencaonades, en un senyor al qual només coneixen a la fonda, com un viatjant de comerç o un recaudador de contribucions.

És en el despatx del Notari que resideix -concloïa Faus- on Ramon Gómez de la Serna va descobrir una

seguretat en el destí que no se sentia en altres parts, i només del Notari resident va poder dir el nostre Maragall que en tot notari queden les ruïnes d'un poeta.

En pronunciar aquestes frases, Faus pràcticament estava entonant una sentida elegia per un notariat rural que, amb les lleis societàries i de propietat horitzontal que ell acabava de citar i que els notaris de la seva generació havien contribuït a fer realitat, s'estava transformant en una institució diferent de la que ell havia conegut. Sens dubte, Faus era conscient d'aquesta profunda i imparabile transformació, ja que ell mateix, a contracor, l'havia propiciada, i ja no podia fer res més que lamentar-la. A Poblet no s'estaven celebrant exactament els cents anys de la Llei Notarial (això ja ho farien a Madrid, que tenien més mitjans per fer-ho), sinó el final d'un tipus de Notariat que a Catalunya havia tingut una especial rellevància o, si volem dir-ho amb paraules de Maragall, l'agonia dels notaris que tenien una part de poetes.

Faus parlava també dels pecats comesos pels notaris i, entre ells, destacava el de la sobèrbia: "Ens hem cregut superiors als altres cosos afins i ens hem dedicat a mirar-los com dient que el Notaris érem els únics professionals del Dret que teniem el carisma de savis oficials. Amb això hem aconseguit concitar enveges i rancúnies". En aquest sentit, Faus evocava, "ja que estem en exercicis espirituals", la paràbola del fariseu i del publicà i la dels convidats al casament: "No hem de ser nosaltres els que acaparem -deïa- els primers llocs del convit (...) Pecat de sobèrbia. El gran pecat del Notariat en aquest darrer segle, el que sense adonar-nos podria

anar cavant la nostra pròpia fossa, el que exigeix una més urgent i radical rectificació”.

Cal tenir en compte que, en el moment que Faus presentà la seva ponència a Poblet, hi havia alguns notaris que ocupaven o havien ocupat càrrecs destacats dins del règim: en concret, a Catalunya, el notari Porcioles va ser, durant un llarg període de temps, l'alcalde de Barcelona i, mentre va ocupar l'alcaldia, la seva notaria va ser servida, amb força profit, per un altre notari. Tanmateix no és probable que Faus, en parlar dels notaris que acaparaven els primers llocs del convit, s'estigués referint a notaris concrets, sinó que expressava un desideratum, una filosofia.

D'altra banda, Faus considerava que, en parlar dels ingressos professionals, alguns notaris exageraven: “¿Perquè no convidem els que parlen de tants milions, a personar-se a les oficines dels Col·legis Notarials els primers dies de cada trimestre i contemplar el trist espectacle que ofereixen moltes de les nostres vidues i orfes? ¿Coneixeu molts notaris jubilats que hagin pogut conservar el seu automòbil després de la seva jubilació? ¿Ignoreu que a alguns notaris els han hagut d'enterrar de caritat?”

En aquest punt, com en altres dels denunciats per Faus, no sembla que el cos notarial hagi progressat d'una manera significativa. Tanmateix la crisi econòmica està reequilibrant una bona part dels despatxos notariais i col·locant en el seu lloc tots aquells fedataris que pensaven que el fet d'haver aprovat unes oposicions els garantia una vida regalada per sempre més.

Finalment, Faus dedicà la darrera part del seu discurs a parlar de les obligacions dels notaris amb els seus companys de professió, amb els seus clients, amb els seus empleats i amb la Societat.

Després de dir que, en relació als companys, l'únic que hem de tenir és una noble i sana emulació, Faus es va referir al repartiment de documents i al compliment de les nostres obligacions mutualistes. En relació al repartiment de documents, es preguntà si hem sabut fer sempre un bon ús del sistema i si hem estat sempre generosos amb el company que acabava d'arribar: “¿Hem repartit els documents lleialment o hem acudit a habilitats, subterfugis o combinacions més o menys reprobables?” Pel que fa a les escriptures de torn, afirmà que

sovint han estat considerades com les ventafocs dels despatxos notariais, excepte en el moment de presentar la minuta d'honoraris: "El creixent afany cercenador de la nostra intervenció en l'esfera administrativa no tindrà alguna justificació en la forma displicent amb la qual alguns notaris han entès les escriptures de torn? ¿S'ha de rectificar el torn de repartiment o som nosaltres els que hem de rectificar la manera d'autoritzar les escriptures de torn?"

En relació a les obligacions mutualistes, Faus destacà l'esforç que va suposar l'organització i posada en marxa de la Mutualitat Notarial, de la qual s'havien beneficiat centenars de companys i les seves famílies. Tanmateix alguns notaris, disminuint el nombre de folis, afegint línies al document o utilitzant altres subterfugis, no havien complert lleialment amb els seus deures mutualistes: "Si no rectificuem la nostra conducta, malgrat aquestes admonicions, no naixerà una obligació de restituir, que en consciència no podem refusar?"

Tot i que la Mutualitat Notarial ja pertany al passat i que amb tota probabilitat ja ha prescrit l'obligació de restituir que Faus considerava que podia afectar a alguns notaris de la seva generació, les admonicions de Faus en aquesta matèria conserven tota la seva vigència: les males pràctiques notariais poden generar, en més d'un cas, una obligació de restituir allò que indegudament s'ha cobrat, obligació que ens agradaria poder dir que s'ha complert en algun cas recent.

Pel que fa a les obligacions del notari amb els seus clients, Faus destacava que aquests, els clients, dipositaven en

els notaris la seva confiança i donaven als seus consells el valor de dogma, fets que entranyen una gran responsabilitat: "Moltes vegades en aquest aspecte ens hem quedat en el camp de la medicina empírica, dirigida només als símptomes, oblidant la medicina científica, que persegueix i conjura la causa del mal". Tot seguit Faus es referia un cop més al darrer missatge del Papa Pius XII, el qual va recordar als notaris reunits a Roma que no és possible exercir dignament aquesta professió si no es fonamenta en un amor sincer al proïsme i en la valoració i pràctica de la caritat. "Caritat que hem de practicar -apostillava Faus- essencialment amb el client desprotegit, amb la pobre vídua, voluble i irresoluta, que no sap el que vol, amb la persona que travessa una crisi econòmica greu, amb els matrimonis desavinguts, i amb la joventut impacient, audaç i extraviada, procurant corregir el gest irat, la paraula violenta i la imprompta de la insumissió".

Faus també es preguntava si no haurem estat covards amb la injustícia, condescendents amb el poderós i febles amb l'exigent.

En relació al empleats de notaries, Faus partia del fet, per a ell evident, que alguns dels nostres empleats se sentien incòmodes i postergats, perquè no sabien veure la concatenació entre els alts ingressos notariais i el caràcter exigü de la seva retribució. Tot i destacar l'existència de la Mutualitat d'empleats (avui també malauradament desapareguda), que Faus definia com una Mutualitat jove i més potent que la notarial, constatava que alguns notaris havien alimentat un clima de malestar entre els empleats de notaries: "¿No

haurem fomentat amb una actitud inhibicionista i absentista algunes de les pretensions? ¿No haurem estat tacanys amb els empleats? ¿Hem pensat com viuríem nosaltres amb el que els paguem cada mes? ¿Hem utilitzat els seus serveis per a la captació de clients i altres manifestacions de competència deslleial? ¿Hem

pensat que de l'encert o el desencert en la resolució d'aquests problemes pot dependre, en el nou segle que ara iniciem (el nou segle de vigència de la Llei notarial, hem d'entendre) el manteniment del prestigi del Notariat, o que s'esgotin les seves essències?"

Faus acabava el seu discurs amb aquestes paraules: "En l'Orde del Cister els monjos confessen públicament els seus pecats davant l'Abat. Per això, precisament a Poblet, el Notariat ha fet examen de consciència i també ha confessat públicament les seves culpes. Això no significa cap taca per a la seva gloriosa història, ja que fins i tot el sant peccava set vegades al dia".

Aquests fragments del discurs de Don Ramon Faus al Monestir de Poblet, que hem traduït al català, ens conviden a fer unes breus reflexions entorn a la seva vigència. Al nostre parer, aquest discurs, cinquanta anys després d'haver estat pronunciat, es llegeix amb gust i profit, amb molt més gust i profit que qualsevol dels discursos que sobre el Notariat i els notaris han pronunciat,

durant aquests darrers anys, els representants de la Corporació Notarial i de qualsevol de les associacions de notaris que s'han anat constituint. El secret d'aquesta sorprenent vigència d'un discurs pronunciat ara fa mig segle es troba, al nostre parer, en el caràcter autocrític -serenament autocrític- que el presideix. Faus es va proposar fer un examen

de consciència del notariat, prenent com a referència els notaris que exercien la seva professió a Catalunya -que eren els que ell coneixia millor-, amb el pretext o rerefons de la celebració del centenari de la Llei del Notariat. Per fer-ho, va triar l'escenari que en aquell moment li va semblar el millor possible: el Monestir de Poblet, al qual restaria sempre vinculat. Encara avui, parlar de les relacions dels notaris amb Poblet és parlar de Don Ramon Faus, al qual també li hagués escaigut el bon nom de doctor meliflu.

No hem d'oblidar, però, que si aquest discurs conserva, en gran part, la seva vigència, és perquè els pecats que, en l'exercici de la professió notarial, Faus va posar de relleu, no han estat corregits. Alguns d'aquests pecats és possible que fins i tot hagin augmentat. El pitjor de tot això és que no es constata que els actuals responsables del Notariat tinguin una voluntat autocrítica com la que va fer palesa el degà del Col·legi de Catalunya ara fa 50 anys.

E.C.

Un document singular

El passat dia 14 de novembre de 2012, el Notari de Barcelona Gabriel Suau Rosselló va atorgar, amb motiu de la seva jubilació anticipada, un acta de referència i de protocolització del títol notarial, de la qual van ser testimonis pregats per ell els seus dos fills i els quatre empleats de la seva notaria. També hi eren presents el degà del nostre Col·legi, Joan Carles Ollé, i l'oficial major, Rosa Maria Galindo. Tots ells, juntament amb el notari autoritzant de l'acta, van ser testimonis privilegiats d'un fet força infreqüent, gairebé insòlit, dins del nostre cos: el fet que un notari, just en el moment de demanar la jubilació, faci un acta-resum de la seva vida professional i familiar, així com un cant a un tipus de notariat proper i arrelat al país on ha exercit la seva professió. Que aquest tipus de notariat avui no estigui de moda no significa que estigui periclitat. El Notariat seria una institució ben diferent si, de cop, es jubilessin tots els notaris que pensen i actuen com Gabriel Suau.

Convençuts que els nostres lectors ens ho agrairan, reproduïm tot seguit, amb el pertinent permís de l'atorgant, l'acta autoritzada a Barcelona el dia 14 de novembre de 2012 i que tanca el protocol del notari Suau.

NÚMERO MIL CINC-CENTS
QUARANTA-SET.
ACTA DE REFERÈNCIA I DE
PROTOCOL·LITZACIÓ DE TÍTOL
DE NOTARI

A BARCELONA, a catorze de novembre de dos mil dotze.

Davant meu, ELADI CREHUET SERRA, Notari de l'Il·lustre Col·legi de Catalunya, amb residència en aquesta ciutat, substituïnt el titular d'aquest protocol

COMPAREIX:

El meu bon amic el SENYOR GABRIEL SUAU ROSSELLÓ, nascut el dia 26 de setembre de 1.947, Notari, natural d'Es Capdellà (Mallorca) i veí de Barcelona, amb despatx obert a la Rambla de Catalunya, número 97, 2on 1era.

Titular del D.N.I./N.I.F. 41.381.427-B.

INTERVÉ en nom propi.

El conec.

Manifesta la seva voluntat de concloure el seu protocol amb la present acta de referència i protocol·lització i

tenint, a judici meu, interès legítim per a aquest acte, em requereix a mi el Notari per tal que reculli les manifestacions que efectuarà a continuació davant meu i que quedaran redactades en primera persona.

Accepto el requeriment i, tot seguit el senyor Gabriel Suau i Rosselló,

DECLARA:

I.- Que una de les més grans satisfaccions de la meua vida ha estat arribar a ser Notari; ha estat una satisfacció íntima i personal que sempre he evitat exterioritzar; si algú se n'ha adonat, ha estat perquè, exercint la meua professió, m'hi he trobat molt a pler.

Al notariat no hi vaig arribar seguint una tradició familiar; però haig de dir que des de ben petit la professió de Notari, sense saber ben bé quina feina feia, sempre em va despertar gran interès. Segurament hi ajudava el respecte i admiració dels meus pares i el prestigi que gaudien els Notaris entre la pagesia a Mallorca i que a Catalunya retrata tant bé Josep Pla, entre d'altres, en el llibre "El Pagès i el seu Món".

A fer possible aquella il·lusió m'hi han ajudat molta de gent, començant pels meus pares Antoni i Francisca, al cel siguin, les meves germanes Antònia i Margarida i, molt particularment, el meu mestre i preparador Jaume Ferrer Pons, Notari de Ciutat jubilat i Déu vulgui que per molts anys. A tots ells els tinc sempre ben presents i, enllaçats els seus noms en el meu signe notarial, figuren en tots els instruments públics que he autoritzat.

II.- Que durant trenta-cinc anys seguits he recorregut de puntetes el meu

camí notarial. Certament no són tots els anys que podrien haver estat, atès que reglamentàriament podrien ésser cinc més però, encara que Déu m'allargui més la vida, com li demano, ja pesen abastament. No m'estendré gens en la meua vida professional perquè no hi ha massa que dir. La resumeix el meu títol que per testimoniatge, el darrer que lliuro, romandrà incorporat a aquest document.

Darrera la fredor de la seva prosa administrativa s'hi succeeixen etapes decisives de la meua vida. D'aquesta manera hi figura el dia, il·lusionant, del meu ingrés pel Col·legi de A Coruña, en la primera promoció de companys de la democràcia, tot just acabada d'estrenar; segueixen ordenadament les viles i ciutats on, una darrera de l'altre, vaig servir les seves Notaries: Castroverde, Alcántara, Montblanc, Sant Celoni, Sant Joan Despi, L'Hospitalet de Llobregat i, per fi, Barcelona; també hi ha estampades les signatures dels degans dels Col·legis corresponents (A Coruña, Càceres i Barcelona, avui de Catalunya) i de totes elles em fa molt de goig haver pres possessió de mans de Notaris tant admirats i també apreciats com el senyor Josep Maria Puig i Salellas i el senyor Lluís Roca-Sastre i Muncunill.

Tots aquells llocs em porten agradables records, però molt especialment tres: Castroverde, Montblanc i Barcelona.

A Castroverde, substituïnt també A Fonsegrada permanentment deserta, vaig gaudir com a cap altra banda, d'allò que de petit els meus pares admiraven del Notari: el prestigi, la consideració i la confiança de la gent. Aquelles terres

inoblidables també eren el món de la pagesia.

Montblanc ha estat crucial a la meua vida. La Vila Ducal de Montblanc, i la seva Notaria instal·lada a la Casa Desclergues de la plaça Major, era aquell lloc on l'opositor somnia anar quan hagi aprovat. Però, a més, a Montblanc hi vaig trobar tres coses fonamentals:

La primera, i només arribar, un Notari exemplar que residia a l'Espluga de Francolí i em va lliurar el Protocol; des d'aleshores ençà no m'ha faltat mai el seu ajut professional ni la seva comprensió, suport i amistat personal. Em satisfà molt que avui autoritzi també aquest darrer document.

La segona, un país, Catalunya, que la Mediterrània separa de Mallorca però les uneixen la llengua, la cultura i la història; no fou, és clar, un descobriment però sí una reafirmació d'unes arrels ben profundes. En aquests més de trenta anys darrers m'he acostumat a estimar i enyorar Mallorca des de Catalunya i enyorar i estimar Catalunya des de Mallorca.

La tercera, i més important, a Montblanc hi vaig conèixer qui seria la meua esposa, l'Eugènia, al cel sigui també, amb qui em vaig casar al Monestir de Poblet, a la mateixa Conca de Barberà, i em va deixar dos fills, N'Antoni i En Gabriel, el millor que m'ha passat mai. No cal afegir res més.

Barcelona ha sigut la meua darrera Notaria i hi he passat vint-i-cinc anys. Malgrat aquesta respectable prova d'arrelament, mai no m'he considerat un Notari de la categoria de la ciutat; sempre he estat i m'he considerat un Notari de poble i, com a tal, havia

somiat moltes vegades acabar de Notari a Sòllar, on per primera vegada vaig trepitjar una Notaria: era una casa de pedra, amb portal rodó al davant, trispol de lloses enllustrades, mobles de fusta antiga, un portal al darrera amb vidrieres de colors que s'obria a un jardí ple de verdor amb un parral on penjava una gàbia amb una cadenera que hi cantava, sense parar de bellugar-se. Suposo que avui deu ser diferent.

Però tornant a Barcelona, me sento orgullós de tres coses:

La primera, haver col·laborat d'una manera o altre en una tasca de gran dignitat com ha estat l'ideari sempre vigent de la Fundació Època i la seva revista. Mirant cap enrere, si els Notaris que ens engrescàrem en aquella idea no l'haguéssim feta realitat, tot i les seves mancances i limitacions, avui tindriem motiu d'averkonyir-nos-en.

La segona, haver gaudit de la fidelitat dels meus clients fins al final.

I la tercera, la professionalitat i honradesa de tots els meus col·laboradors; sense ells no hauria arribat fins aquí.

III.- Que he procurat sempre exercir la professió amb la dignitat i honestetat que imposa esser depositari de la fe pública; que continuo estimant la professió de Notari, però ja no me satisfà com abans anar a la Notaria tal com s'està convertint; i que admiro profundament tots aquells que encara lluiten pel seu prestigi i servei als ciutadans."

Són testimonis pregats pel requirent els seus fills Antoni i Gabriel, ambdós majors d'edat i els seus empleats i col·laboradors Lourdes Grahit Ferrer, Jaime Cabrerizo López, Jeannie

Calderón Garrido i Albert Rovira Andreu.

Fetes les reserves i advertiments legals; particularment adverteixo que les dades obtingudes per a la redacció d'aquest instrument públic i la seva facturació i seguiment posteriors formen part dels fitxers existents a la Notaria, utilitzant-se per a les remissions posteriors d'obligat compliment, i seran tractades i protegides segons la legislació notarial i la Llei Orgànica 15/1999 de 13 de desembre de Protecció de Dades de caràcter personal, podent el seu titular exercir els drets d'informació, rectificació i cancel·lació segons l'esmentada Llei.

Llegeixo a tots aquesta Acta, pel seu acord i renúncia al dret advertit de llegir-la per ells mateixos.

Tots ells la troben conforme, consenten el seu contingut i signen amb mi.

AUTORITZACIÓ

I jo, el Notari, dono fe que el consentiment ha estat donat de manera lliure; que l'atorgament s'adequa a la legalitat i a la voluntat degudament informada dels presents de la veritable professionalitat i extraordinària bonhomia del compareixent; i de tot el demés contingut en aquest instrument públic estès en cinc folis de paper segellat exclusiu per a documents notariaus, números (...) Hi ha un document incorporat. Segueixen les signatures.

“La recollita”, una institució de l'antic dret públic català.

Una de les funcions més característiques dels castells i fortaleses i, en general, de tots els llocs i poblacions de Catalunya que, per la seva situació estratègica, tenien una fàcil defensa, va ser durant tota la Baixa Edat Mitjana i l'Edat Moderna, la de “recollir” i, en definitiva, protegir en aquests castells i fortaleses les poblacions indefenses en cas de perill. Entenem aquesta institució com un corolari obligat del sistema públic de defensa del Principat. Es tracta d'una institució poc estudiada pels historiadors.

Hem de partir, d'una banda, de la progressiva redempció de les obligacions feudals de la defensa anomenades d'“host i cavalcada”. Efectivament, ja durant el segle XIV aquestes funcions militars i de defensa són assumides de mica en mica per les vegueries reials i per les autoritats municipals de les més importants poblacions. Això no suposa que les baronies feudals amb jurisdicció, és a dir, el que a Catalunya s'anomenava “castells termenats”, deixessin d'exercir o conservar les seves funcions militars i de defensa en els seus castells.

D'altra banda, l'estructura militar i defensiva del Principat estava definida per l'usatge "princeps namque" i integrada per tres institucions públiques, el sacramental, el sometent i la institució de la recollita. Al Principat no existia un exèrcit permanent o professional. Solament el Rei disposava d'una host personal com a símbol de la seva sobirania.

En aquest sentit l'usatge "Princeps namque" disposa que "Si el Príncep, per ventura és assetjat o ell té sos enemics assejats, o oirà un rei o un príncep venir contra si per batalla, e amonestarà sa terra que li acòrriga, per lletres o per missatges o per farejar, tots hòmens, cavallers e pedons qui han edat e poder de combatre, sobre que açò oiran ni veuran, com pus tost puxen li venguen socórrer. E si negú li fall d'ajuda, perdre deu per tots temps tot quant per ell tenga; e cell qui per ell res no tenrà, esmén-li lo falliment e la deshonor que fet li haurà, amb haver e amb sacrament, jurant amb ses pròpies mans. Que null hom no deu fallir a Príncep a aital ops ni a aital cuita".

Aquest usatge es complementava, a més d'altres, per l'usatge "Alium namque", que disposa " (...) Que tinguessin corts i gran companya e donassen a menjar, e donassen soldades, o fessen esmenes, e tinguessen dretura, e jutjassen per dret, e mantinguessin lo poble, e acorreguessen al cuitat, que com deguen menjar, que fassen cornar, que tots, uns i altres, vinguessen dinar; e aquí partesquen llurs pàlies que hauran enfre llurs majorals e enfre llur companya; e aquí manen hosts en què vagen destruir Espanya, e facen cavallers".

La progressiva redempció de l'obligació feudal de l'"host i cavalcada" obliga, com hem indicat, a introduir altres mitjans de defensa, sempre partint de la norma de l'usatge "Princeps namque" i els seus complementaris. Aquests mitjans, com ja hem dit, són els següents:

1) La institució del sacramental.

Aquesta era, com la seva paraula indica, la germandat de diversos pobles per a garantir la seva seguretat, feta mitjançant el jurament en front d'una invasió o d'atacs enemics, en ocasions no solament d'estrangers; per exemple, per defensar-se els barons feudals, quan el rei actuava en contra seva. El primer sacramental fou instituït pel rei Jaume I l'any 1257; es tracta de l'anomenada carta de comunió i amistat dels pobles del Prat de Llobregat, més tard ampliat pel Rei Joan I l'any 1395 a la Catalunya interior amb el "Sacramental nou".

Tots els homes de les poblacions havien de portar armes. En concret, la ballesta amb un centenar de passadors, una llança i una espasa. Cada població disposava segons les ordenances de dos capitans sacramentals.

2) La institució del sometent.

Aquesta figura, en principi, era complementària de l'anterior. La seva finalitat era la col·laboració de la població en la garantia i manteniment de l'ordre públic. En definitiva, tots els homes hàbils havien de concórrer armats a la convocatòria de les autoritats, el veguer o el Batlle o altre oficial, amb la finalitat de rebutjar, perseguir i capturar els malfactors. La crida es feia "fent soroll", o "a so metent".

3) La institució de la recollita.

Mitjançant aquesta institució pública es pretenia recollir i emparar les

poblacions en els castells i fortaleses, en cas de perill de guerra o d'invasions. A més, aquesta institució tenia la funció de retirar de l'abast de l'exèrcit enemic totes les vitualles i aliments de possible utilització.

Els habitants dispersos es refugiaven en determinats castells i fortaleses, on havien estat dipositats els aliments i vitualles. Tot quedava sota la protecció del castell o de la plaça forta. Ara bé, això també comportava moltes obligacions

oneroses de caràcter personal i militar, i sobretot econòmiques i fiscals, com a contribució a la defensa del lloc de recollida (en especial, la participació en la construcció i reparació de les muralles).

Per als castells i places fortes emmurallades, la institució de la recollida comportava també una sèrie de privilegis, franquícies i concessions especials atorgades pel rei o pel baró, encaminades a la construcció i conservació de les muralles i, conseqüentment, a la defensa de la població contra tota classe d'enemics. Els seus habitants, com a contraprestació, tenien les obligacions de "guaita" (observar), "bada" (vigilar) i de les "obres foranes" del castell.

Podríem pensar que el castell, la fortalesa o les muralles de determinades poblacions, juntament amb les parròquies, eren els llocs que cohesionaven els habitants dels diferents llocs.

La importància de la institució de la recollida s'aprecia, per exemple, en un decret del rei Pere II el Gran, de data 4 de juliol de 1285, que obra a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, el qual posa en guàrdia les poblacions de la costa catalana, concretament de la comarca del Maresme, davant del perill de la invasió per terra i per mar empresa pel rei francès, Felip III l'Atreuit, en resposta a la proclamació del rei català, Pere II, com a rei de Sicília, l'any 1283, i diu el següent:

"Manem a vós Guillem de Sant Vicenç que compeliu tots els homes dels castells i termes vostres i de vostre germà Berenguer de Sant Vicenç, des de Teià fins Argentona (en la comarca del

Maresme), que amb totes les persones i els seus béns es recullin d'immediat en els vostres castells per a la tutela i defensa de dits castells i els béns de dits homes". A continuació s'imposaven sancions en cas d'incompliment del decret.

També es pot citar una ordre dictada pel rei Ferran II el Catòlic a la ciutat de Tortosa datada el 4 de març de 1496, que obra a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, en la qual el rei nomenava Guerau Desplà, senyor d'Esponellà i d'Alella capità de guerra de Besalú, per lluitar contra Carles VIII de França, i feia una referència expressa a la institució de la recollida, imposant al nou capità de Besalú les obligacions derivades d'aquesta institució: "Fent tots els serveis necessaris per a recollir tots els de dita vegueria i els seus límits en dita vila, i d'altres qualssevol que siguin de la recollida d'aquella, amb les seves robes, armes i vitualles tot el temps que sigui menester, i fer tots i qualssevol actes i provisions a dit ofici de capità deguts i pertinents".

Ignasi Casanovas Permanyer

Bibliografia

- Arxiu de la Corona d'Aragó, Reial Cancelleria; diversos.
- Arxiu Històric Municipal d'Argentona: 01 segle XIII (còpia).
- Arxiu Històric Municipal de Vic: Copiadors de les lletres de l'Ajuntament de Vic.
- Núria Sales i Folch, *Història de la Ciutat de Barcelona*, volum 4, "Barcelona dins la Catalunya moderna (segles XVI i XVII), Projectió exterior", pàgines 374 i 375.

- Víctor Ferro i Pomà, *El Dret Públic Català, Les Institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*. Eumo Editorial. Vic 1999, pàgines 77 i ss, 170 i 171.
- *Rùbriques de Bruniquer*, volum II, capítol LVII: "La recollita", pàgines 250, 260, 261, 4 pàgs. 81-83.
- Miquel Vilaseca i Rosa Maria Garriga, *Llivia, dos mil anys d'història*. Patronat del Museu de Llivia, pàgines 62, 67 i 68.
- Joan Coromines, *Diccionari Etimològic i Complementari de la Llengua Catalana*, volum II, pàgina 837.
- Julià Bernat Alart, *Inventari de la llengua catalana*. Biblioteca municipal de Perpinyà.
- Emmanuel Brousse (fill), *La Cerdagne Française*. Perpinyà 1896.
- Emmanuel Desplanque, *Inventaire des Archives de Thuir*. Perpinyà 1896, 56a i 81b.
- Arcadio del Pozo y Pujol de Senillosa, "Pedro IV y las murallas de Besalú", dins *VII Assamblea d'Estudis del Comtat de Besalú*. Amics de Besalú, volum I, any 1991, pàgina 205 i ss.
- Lluís G. Constants i Serrat, *Diplomatari de Banyoles*. Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles-Secció d'Estudis Medievals, Banyoles 1991, volum IV, pàgines 67, 73, 103, 291, 293, 360 i 335.
- Lluís Batlle i Prats, "El Rey Católico y la Ciudad de Gerona", dins *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses*, volum VII, any 1952, pàgines 156 i ss.
- Joan Iglésies i Valls, *Història d'Igualada*, pàgines 308 i 322.
- Joan Serra i Vilaró, *Baronies de Pinós i de Mataplana*. Volum I, pàgines 120 i 209, i volum II, pàgina 203.
- Cebrià Baraut i Obiols, *Spill manifest de totes les coses del Vescomtat de Castellbò. Edició i comentaris*. La Seu d'Urgell 1982.
- Francesc Carreres i Candi, "Lo Castell de Burriach o de Sant Vicens", dins *Biblioteca Històrica del Maresme, volum II*, any 1908, pàgines 107, 166 i 174.
- Francesc Carreres i Candi, "Lo Cabdill Vigatà Bernat Guillem d'Altarriba", dins *Jocs Florals de Barcelona, any 1895*, pàgines 273 i ss.
- Nuria Coll i Julià: *Doña Juana Enriquez, Lugarteniente Real en Cataluña (1461-1468)*, Consejo Superior de Investigaciones Científicas, volum II. Madrid 1953, pàgines 430 i 431.
- Maria Assumpció Zapata i Buxen, *La Baronia Desboch del Maresme, Una Jurisdicció Feudal en l'Edat Moderna*. Caixa d'Estalvis Laietana, Mataró 2004, pàgines 158 i 159.
- Pere Nolasc Vives i Cebrià, *Usages y demás Derechos de Cataluña*, volum 3. J. Verdaguer, Barcelona 1834, pàgines 201 i ss.
- Jaume Càncer, *Variarum resolutionum iuris*. "De iuribus castrorum". Barcelona 1608, part. cap. 13.

NOTARIAS

Consultori del Doctor Escrivà

-Doctor empenyador, ara que els mitjans de comunicació publiquen els guanys, primes, sous, sobresous i honoraris diversos dels uns i dels altres (del Rei i la seva família, dels membres del Consell d'Administració de les grans -o no tant grans- empreses hispàniques, de la Cuixa gran i de les cuixes petites, dels futbolistes i esportistes olímpics, del polític de tots els regnes i comunitats, dels membres dels Tribunals Supremes i dels Tribunals Superiors, etc) ¿no seria bo publicar també el que guanyen alguns notaris i registradors del país, o almenys el que s'embutxaquen els seus degans i exdegans? Més que res per saber-ho i per preservar la pau social. (María del Socorro Valiente).

-Per preservar la pau social, Socorro, no sé si és realment bo saber el que guanyen els altres, però el que sí és important és que aquests altres no guanyin cent vegades més que tu. Publicant els guanys desmesurats d'uns pocs aprofitats del sistema, no redueixes ni un cèntim aquests guanys i, en canvi, contribueixes a consolidar la societat de la xafarderia i de la telecinconeria en la qual ens ha tocat viure. D'altra banda, el nombre de notaries i de registres que neden en l'abundància s'ha reduït dràsticament (sembla). Ara la majoria neden en la depressió (o això diuen).

De tota manera, no estaria malament publicar un rànking anual dels deu notaris i dels deu registradors més rics de l'Estat (tindria un cert morbo veure quants pertanyen al Col·legi de Madrid i quants al de Catalunya; quin dels dos col·legis guanya aquest partit). Em sembla que hi ha més d'un notari i més de dos registradors que pagarien per figurar en aquest rànking, i d'altres, naturalment, per no ser-hi. Si realment tens interès en la matèria, et recomano una lectura atenta dels darrers anuals de la Direcció General dels Registres i del Notariat, els quals, malgrat un cert obscurantisme conceptual, et poden donar força pistes. I si no entens algun concepte, pots trucar al Col·legi de Notaris, al de Registradors o a la Conselleria de Justícia, on t'atendran amb amabilitat. Diria més: amb una gran amabilitat.

-Doctor afrancesat, a finals d'estiu vaig llegir al vostre diari preferit ("Le Monde"), que la notària brasilera Clàudia do Nascimento Domingues va autoritzar, a finals del mes d'agost, un document d'unió civil de tres persones (un home i dues dones). Aquest document ha produït diverses reaccions contràries, que la notària ha contestat dient que, si bé el model descrit per la llei correspon a dues persones, en cap

lloc està escrit que la formació d'una família de més de dues persones sigui un crim. Segons "Le Monde", altres grups d'afectivitat múltiple -entre ells un menage entre dos homes i tres dones- han contactat amb la notària brasilera per intentar regularitzar -o si més no, registrar- la seva situació. Se m'acut que els notaris catalans podrien desplaçar-se en massa al Brasil per tal que la seva col·lega Clàudia do Nascimento procedeixi a regularitzar també la seva precària situació d'afectivitat múltiple i constituir, d'una vegada per totes, una Família Notarial catalana. Vostè què n'opina, Doctor? (Orfeu Oliveira)

-No crec que sigui necessari desplaçar-se al Brasil per atorgar un document com el que proposes, Orfeu; a Catalunya hi ha uns quants notaris que l'autoritzarien sense cap problema i fins i tot gratuïtament. De fet, si no ho entès malament, es tractaria de constituir una societat civil particular que tingués per objecte agrupar els notaris, pertanyin al Col·legi que pertanyin, que se sentin identificats amb un projecte de notariat català. Potser la senyora Do Nascimento en voldria ser membre honorari. Una altra cosa: no sé d'on

has tret que "le Monde" és el meu diari preferit. En aquest moment ja només llegeixo revistes i, si pot ser, d'altres anys; totes les lectures que faig em confirmen en aquella antiga sentència que diu que la premsa està plena de mentides, però que no enganya.

-Doctor pietós, sóc un macronotari penedit (en altres temps, gràcies al pagament de determinades comissions als bancs i a les cuixes i a una política de publicitat agressiva, havia arribat a liderar, durant anys, el rànking d'instruments públics de quantia autoritzats al meu Col·legi), i ara, quan ja estic a punt de jubilar-me, voldria constituir una fundació per tal d'ajudar els notaris recent ingressats que, com abans les donzelles pobres, tenen serioses dificultats per arribar a final de mes. També voldria escriure un tractat de deontologia notarial per allisonar els notaris actuals dels perills que representa un companyerisme mal entès (avui per mi i demà ja ho veurem). Voldria que m'aconselléssiu quin nom puc donar i quin objecte puc posar a aquesta fundació projectada, i també si voldríeu formar part del seu Patronat (Superanònimus)

-Se m'acuden alguns noms, però potser el més adient seria el que tu mateix insinues: "Notaris penedits". L'objecte convé que sigui ben ampli, Superanònimus, ja que, tal com està el pati, algunes notaries tenen tan poques possibilitats de supervivència com determinats bancs i cuixes. No has de descartar incloure en l'objecte l'ajuda a vídues i orfes de notaris i als propis fedataris perjudicats per les successives crisis. Jo ara no estic per formar part de cap Patronat, però et recomano que estableixis alguna norma per impedir que el Patronat sigui ocupat per notaris no penedits.

-Doctor rialler: he estat llegint amb atenció la memòria resumida de les activitats del Col·legi de Catalunya durant els anys 2009-2012, integrada per 120 accions de govern, i no he sabut trobar cap acció de govern encaminada a disminuir la competència deslleial entre els notaris d'aquest Col·legi. Tal vegada aquest és un tema que no interessa la Junta Directiva o que vol ocultar? D'altra banda, alguna de les accions portades a terme, com ara la 34 (inauguració del còctel de Nadal), em semblen d'una certa frivolitat. (Leopold Maria Martell)

-Efectivament, Leopold Maria, aquests còctels inaugurals de Nadal són força frívols, per això diuen que la nova Junta Directiva s'està plantejant substituir-los per una sòbria copa inaugural de vi de collita pròpia, seguida d'una exhibició de notaris castellers.

-Doctor en ciències i lletres: si Santillana del Mar és la ciutat de les

tres mentides (ni és santa, ni plana ni té mar), el Consejo Superior del Notariado té també un nom mentider (no aconsella gairebé ningú, no és superior a cap altre, i té ben pocs notaris que segueixin els seus escassos consells). Perquè no es canvia de nom? (Lourdes Azor)

- És una bona proposta, Lourdes, però hauries d'indicar quin nom et sembla que podria adoptar el Consejo: "El Consejoito" potser? La Sabatina del Notariado?

-Doctor amic, m'ha cridat l'atenció el fet que el ministre Gallardón, pocs dies després de visitar el Col·legi Notarial de Catalunya, hagi declarat que si Mas convoqués una consulta no autoritzada, li aplicaria el delictes de desobediència. No penseu que ambdues notícies estan directament relacionades, doctor? (Mafalda Hernández)

-No ho crec, Mafalda, però jo què sé! En tot cas, penso que la Junta Directiva del Col·legi s'ho hauria de pensar dues vegades abans de tornar a convidar ministres gallardons, i si cau en la temptació de fer-ho, convindria que abans convoqués una consulta popular entre els seus socis i abonats, als quals, de passada, els podria formular alguna pregunta relacionada amb el seu grau d'obediència a l'Estatut de Catalunya.

-Doctor meliflu, d'ençà l'any 1990 sóc vídua de notari; fins ara jo em considerava un ésser marginat i gairebé maltractat pel cos notarial, al qual el meu marit va dedicar els millors anys de la seva curta vida. Doctor: jo cobrava una pensió que pràcticament no m'arribava a final de mes i que, òbviament, no em

donava per mantenir amb dignitat la meua parella. Però ara, amb l'arribada d'aquest primer pagament a compte de la liquidació de la Mutualitat Notarial, tot ha canviat, fins i tot la meua parella ha tornat a venir a casa: de moment només a menjar i a sopar frugalment, però ahir em va dir que algun dia també vindria a dutxar-se amb aigua tèbia. Puc confiar, doctor, que aquest curs ens tornin a donar algun altre pagament extra, o hauré d'esperar les properes eleccions per poder-lo cobrar i dutxar-me amb aigua tèbia amb la parella? (Mariona Bulli)

-Tant de bo m'equivoqui, però em sembla que més aviat hauràs d'esperar, Mariona, encara que no sé si a les properes eleccions notariales o al resultat d'algunes de les consultes projectades. Mentrestant no estaria de més que algú demanés algunes explicacions al Consejo Superior: qui ha administrat tots aquests diners durant aquests anys, on han anat a parar els interessos, qui ha decidit retardar tant el pagament, etc. Hi ha algun problema tècnic que impedeix publicar aquests comptes? En tot cas, Mariona, heu de vigilar que no intervingui el ministre Gallardón, no fos cas que us acusi d'un delictes d'obediència cega.

-Doctor Escrivà, crec que tinc la solució per eliminar definitivament la competència deslleial entre notaris. Jo proposaria aquestes dues mesures de shock: la primera, que els aranzels notariales es cobressin a través de les oficines del Col·legi i, en segon lloc, que es tornés a activar el torn de repartiment d'aquells documents respecte als quals no existeix -no ha

existit mai- la lliure elecció de notari per part dels clients (Marina Boix de l'Hort).

-Aquestes dues mesures que proposes, benvolguda Marina, podrien certament contribuir a reduir la competència deslleial entre els fedataris públics, però no sé si la farien desaparèixer del tot, especialment perquè trobarien moltes resistències en la seva aplicació. Tot funciona com si la competència deslleial fos quelcom inevitable, impossible d'erradicar dins del món notarial. Una mena de força major contra la qual no podem lluitar. Però tu i jo sabem, Marina, que tant en aquesta professió com en altres, l'única força major impossible d'erradicar és la de la imbecilitat dels que sostenen aquest tipus d'afirmacions.

-Doctor oníric, he tingut un malsol que voldria consultar-vos: he somiat que, de sobte, mentre em trobava tan tranquil·lament esperant per signar una escriptura de fusió d'una "Cuixa" amb una altra "Cuixa", algú apagava els llums, em prenia el meu bolígraf bic, el penjava del sostre, com si fos una bombeta, i l'emplenava de tinta vermella. Algú comentava a la meua esquena que no era tinta, que era la sang dels empleats. Llavors faig un crit i em desperto tota suada. ¿Què vol dir tot això, doctor? (Cristal Sacramento)

-Jo no acostumo interpretar els malsols notariales, Cristal, però com que el teu no em sembla gens complicat, en faré una excepció. El que va deixar a les fosques el teu despatx, agafà teu bolígraf bic, el penjà del sostre com una bombeta i l'emplenà de tinta vermella no pot ser altre que algun representant

428

de La Cuixa que no vol que autoritzis la fusió amb l'altra "Cuixa", ja que tu no figures entre els notaris considerats cuixadictes. Ah, i la tinta vermella no

és la sang dels empleats -això ho diuen per confondre't-, sinó l'anomenada tinta de la cuixaraja. O sigui, que el teu malson vol dir que continuaràs igual

que estaves: sense cuixes a la vista. De tota manera, Cristal, si el teu somni es repeteix alguna altra vegada i continues veient tinta vermella, prova d'apujar una mica el sou als teus empleats mil-leuristes: la tinta no es transformarà en sang, però tu et sentiràs millor.

-Doctor meu: després de llegir les persistents apel·lacions a la unitat del cos que es contienien als programes electorals dels candidats/candidates a la Junta Directiva del Col·legi de Badajoz, die de Barcelona (carai, sempre m'equivoco!), em sorprèn que no s'hagi convocat una trobada al monestir de l'Escorial (vull dir de Poblet, m'he tornat a equivocar!) per tal de formalitzar el que podríem anomenar l'abraçada U.U. (de la unitat uniforme). Tan units que estem tots els notaris i ja no sabem organitzar una "merienda" fraternal? (Alexandre L.)

-Hi ha qui diu que avui l'únic que saben organitzar determinats notaris són campionats de golf i congressos iberoamericans, però a mi em consta que hi ha alguns notaris que, entre altres coses, són capaços d'organitzar una notaria amb caliu humà. Ara mateix s'acaba de jubilar un d'aquests darrers a Barcelona, al qual aprofito per desitjar-li tot tipus de felicitats.

Un poema de felicitat Escrivà (Dedicat a G.S.)

Per arribar a ser notari
Tres coses has de poder:
Omplir de llibres l'armari,
Aprendre'ls en solitari,
Tenir fe.

Molts pocs notaris hi havia
Que tinguessin tres poders
I era perquè no podien
Donar allò que no tenien:
Donar fe

Ara diuen que es jubila
El nostre estimat Gabriel.
És una pura mentida,
Car la fe mai no es jubila,
Ni el Gabriel.

(Felicitat Escrivà)

Les il·lustracions reproduïdes a
aquest número d'ÀPOCA provenen
de diferents exemplars de la revista
PÈL I PLOMA, anys 1901 i 1902.

- Jo estic molt espantada: al meu marit li han dit que quan arribi la independència, si vol continuar exercint de notari, ha de tornar a fer un munt d'oposicions restringides: unes a Madrid, unes altres a Brusel·les, unes terceres a Berlín, i unes altres encara no se sap on, i que si no les aprova, el processaran per haver usurpat un càrrec públic durant tots aquests anys. No sé què fer. Tu què m'aconselles?
- Doncs jo, amb aquest panorama, em sembla que m'independitzaria.